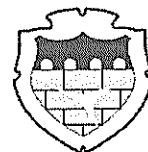

REPUBLIKA KOSOVA

Opština Štimlje

KOMUNA SHTIME
MUNICIPALITY OF SHTIME

LOKALNI AKCIONI PLAN ZA ŽIVOTNU SREDINU 2021-2025

Januar, 2021

Bip – 01/19 datum: 28.01.2021

Na osnovu: člana 12.2. tačka (d) i član 17. tačka (e) Zakona o Lokalnoj Samoupravi Br.03/L-040; Statuta Opštine Štimlje 01Br.06/1636, od 03.09.2008; Uredbe MLU br. 01/2017 o proceduri za izradu i objavljivanje opštinskih akata; Zakona Br.03/L-233 o zaštiti prirode; Zakona Br.03/L-160 o zaštiti vazduha od zagađenja; Zakona Br.02/L-102 o zaštiti od buke; Zakona Br.04/L-147 o Kosovskim Vodama; Zakona Br.03/L-153 o kosovskim šumama; Razvojnog plana opštine Štimlje 2010-2020; Urbanističkog regulacionog plana opštine Štimlje; Plana upravljanja otpadom opštine Štimlje 2016-2021; Opštinskim akcionim planom za energetske efikasnost 2019-2021; Plana održavanja javnih prostora u opštini Štimlje; Javnog plana investicija u otvoreni prostor u opštini Štimlje 2016-2021; Plana urbane mobilnosti za opštinu Štimlje 2016-2020; Strategije lokalnog ekonomskog razvoja opštine Štimlje 2019-2022; Strategije razvoja ruralnog turizma u opštini Štimlje 2015-2019; Skupština opštine, uzimajući u obzir preporuke Direkcije za Javne Usluge, Odbora za politiku i finansije, kao i javnu raspravu sa građanima, na sastanku održanom dana 28.01.2021, usvojila je:

Lokalni Akcioni Plan za Životnu Sredinu 2021-2025

Podržan od:

Building a Greener Economic Environment

Sadržaj:

Obraćanje Predsednika Opštine

Zahvalnost

Komisija za izradu LAPŽS

Indeks skraćenica

Indeks tabela

Indeks figura

1.Uvod

1.1. Pravni osnov za izradu LAPŽS

1.2. Svrha i ciljevi LAPŽS

1.3. Proces i metodologija za pripremu LEAP-a

2. Opštinski profil

2.1. Geografski položaj i administrativna podela

2.2. Klimatski uslovi

2.3. Pedologija i geologija

2.4. Infrastruktura

2.5. Ekonomski razvoj

2.6. Javno zdravlje i socijalna zaštita

2.7. Kulturna baština

3. Pritisci na okolinu

3.1. Stanovništvo i naselja

3.2. Biznisi

3.3. Rudarski sektor

3.4. Prevoz

3.5. Poljoprivreda

3.6. Turizam

4. Stanje životne sredine

4.1. Vodni resursi i njihovo upravljanje

4.2. Vazduh i buka

4.3. Upravljanje otpadom

4.4. Korišćenje zemljišta i kvalitet tla

4.5. Priroda i biodiverzitet

5. Glavni ekološki problemi

6. Ekološki prioriteti za period 2021-2025

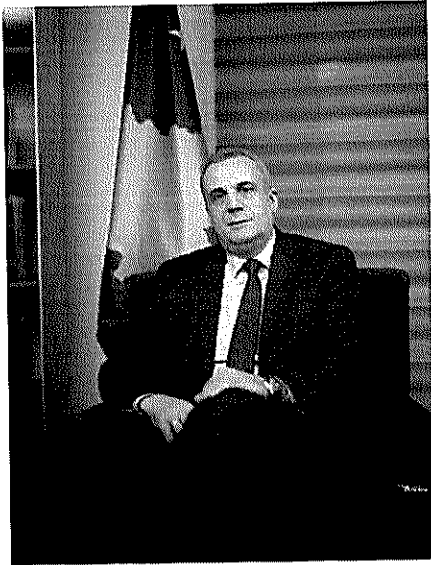
7. Plan aktivnosti i akcija za period 2021-2025

8. Plan praćenja primene LEAP-a

9. Reference i izvori informacija

Obraćanje Predsednika Opštine

Dragi građani opštine Štimlje, dragi čitaoci!

Drago mi je da sa vama podelim Lokalni akcioni plan za životnu sredinu 2021-2025, za opštinu Štimlje, kao plansko-strateški dokument koji se bavi rešavanjem ekoloških problema na lokalnom nivou.

Ovaj plan ima za glavni cilj poboljšanje stanja životne sredine na teritoriji opštine. U okviru plana procenjeno je postojeće stanje životne sredine, identifikovani su glavni ekološki problemi, utvrđeni glavni prioriteti i rokovi, akcije, aktivnosti i glavni projekti koji će se preduzeti za narednih 5 godina za životnu Sredinu Štimlja

Izrada i usvajanje ovog plana, koji je od posebnog značaja za opštinu, zakonski je zahtev koji proizilazi iz Zakona o zaštiti životne sredine i takođe je deo opštinskih obaveza da ispuni

svoje odgovornosti za jačanje lokalne uprave.

Izrada plana rezultat je rada relevantne opštinske komisije koja je tokom svog rada blisko sarađivala sa svim opštinskim direkcijama, drugim relevantnim institucijama na lokalnom i centralnom nivou i sa stručnjacima iz ove zajednice i organizacijama civilnog društva. Rezultat ove posvećenosti je finalizacija ovog dokumenta od kojeg se očekuje da pruži rešenja za probleme životne sredine i ispuni cilj čiste i zdrave životne sredine u našoj opštini.

Lokalni Akcioni Plan za Životnu Sredinu je u skladu sa Opštinskim razvojnim planom i drugim strateškim i razvojnim dokumentima opštine i sadrži cilj čistog okruženja za održivi razvoj opštine Štimlje.

Za sprovođenje ovog plana, opština je uradila i neophodno planiranje budžeta, ali istovremeno će ovaj dokument služiti za adresiranje zahteva za podršku donatora za sprovođenje konkretnih projekata ovog plana.

Ovom prilikom izražavam zahvalnost svima koji su doprineli finalizaciji ovog dokumenta, posebno organizaciji CNVP koja je pružila podršku za izradu ovog plana i spremnost da podrži neke aktivnosti predviđene planom.

Hvala vam,

Naim Ismajli, Predsednik Opštine Štimlje

Zahvalnost

Lokalni Akcioni Plan za Životnu Sredinu pripremila je komisija opštine Štimlje, u saradnji, konsultacijama i podrškom Kancelarije CNVP (Povezivanje prirodnih vrednosti i ljudi) na Kosovu, u okviru projekta „Održivi razvoj privatnih i decentralizovanih šuma na Kosovu“ koju je podržala Švedska agencija za međunarodni razvoj (SIDA). Opština Štimlje izražava zahvalnost kancelariji CNVP na Kosovu na podršci i doprinosu datom u izradi ovog plana.

Komisionja za izradu LAPŽS

Sastav komisije za izradu Lokalnog akcionog plana za životnu sredinu utvrđen je odlukom br. 02/433 od 15.09.2020.

Komisija ima sledeći sastav:

1. Medina Brahaj, predsedavajući Skupštine Opštine;
2. Rrahman Jakupi, zamenik gradonačelnika;
3. Hamez Tershani, direktor Direkcije za javne usluge;
4. Shipe Redžaj, direktor Direkcije za urbanizam, katastar i geodeziju;
5. Fitim Hodža, direktor Direkcije za ekonomski razvoj;
6. Musa Baftiu, direktor Direkcije za zdravstvo i socijalnu zaštitu;
7. Kimete Uka, glavni finansijski službenik;
8. Sabri Cermini, RKV „Priština“;
9. Osman Muharremi, direktor RPĆO "Pastertia" Štimlje;
10. Albulena Emini, službenik za zaštitu životne sredine;
11. Demšir Šabani, šef šumarske kancelarije;
12. Ekrem Recica, šef Kancelarije za evropske integracije;
13. Hyen Hyseni, službenik iz poreza na imovinu;
14. Skender Dauti, Udruženje sportskih ribolovaca "Losos", Štimlje;
15. Agron Mehmeti, Udruženje privatnih vlasnika šuma „Klisura Caraleva“;
16. Ejup Ismajli, lokalna akciona grupa „Priroda“, Štimlje;
17. Resul Gaši, Javni omladinski centar, Štimlje;
18. Vesa Zećiri, predstavnik civilnog društva.

Indeks skraćenica

KAZŽS	Kosovska agencija za zaštitu životne sredine
KAŠ	Kosovska agencija za šume KFA
RAV	Regulatorno telo za vodu
KAS	Kosovska agencija za statistiku
EU	Evropska unija
DER	Direkcija za ekonomski razvoj
DZSZ	Direkcija za zdravstvo i socijalnu zaštitu
DUKG	Direkcija za urbanizam, katastar i geodeziju
DJU	Direkcija za javne usluge
FAO	Svetska organizacija za hranu
GIZ	Nemačka organizacija otvorenog društva
SLK	Službeni list Kosova
KHMZ	Kosovski hidrometeorološki zavod
KIZP	Kosovski institut za zaštitu prirode
NIJZK	Nacionalni institut za javno zdravlje Kosova
IZSK	Institut za zaštitu spomenika Kosova
JICA	Japanska agencija za međunarodnu saradnju
RVP	Regionalno vodovodno preduzeće
MLU	Ministarstvo za lokalnu upravu
MKOS	Ministarstvo kulture, omladine i sporta
MŽSPP	Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
MER	Ministarstvo za ekonomski razvoj
SZO	Svetska zdravstvena organizacija
NVO	Nevladina organizacija
KAPŽS	Kosovski akcioni plan za životnu sredinu
LAVPB	Lokalni akcioni plan za biodiverzitet
LAPZS	Lokalni akcioni plan za zaštitu životne sredine
ORP	Opštinski razvojni plan
GCPM	Glavni centar porodične medicine
CSR	Centar za socijalni rad
PUŽS	Procena uticaja na životnu sredinu
SPŽS	Strateška procena životne sredine

Indeks i tabela

- Tabela 1: Ostali zakoni, njihova svrha i delokrug*
Tabela 2: Strateški i planski dokumenti opštine Štimlje
Tabela 3: Glavni tipovi zemljišta u opštini Štimlje
Tabela 4: Investicije u infrastrukturu u opštini Štimlje 2000-2018
Tabela 5: Spisak zaštićenih spomenika kulturne baštine u opštini Štimlje
Tabela 6: Struktura stanovništva prema starosnim grupama
Tabela 7: Struktura prema etničkoj pripadnosti
Tabela 8: Broj preduzeća u opštini Štimlje prema vrsti delatnosti
Tabela 9: Površine poljoprivrednih kultura po vrstama
Tabela 10: Glavni vodotoci u opštini Štimlje i lokalitetima na kojima leže
Tabela 11: Izvori vode koji se koriste za piće u opštini Štimlje
Tabela 12: Pristup vodovodnom sistemu u opštini Štimlje
Tabela 13: Pristup kanalizacionom sistemu u opštini Štimlje
Tabela 14: Izvori zagađenja vazduha u opštini Štimlje
Tabela 15: Prosečna godišnja količina potrošnje goriva u domaćinstvima
Tabela 16: Prosečna godišnja količina potrošnje goriva u uslugama
Tabela 17: Godišnja količina potrošnje goriva i električne energije u javnim zgradama
Tabela 18: Ukupne godišnje emisije emisija u vazduhu u opštini Štimlje po sektorima i zagađivačima tona / godišnje
Tabela 19: Kategorije korišćenja zemljišta u opštini Štimlje
Tabela 20: Vrste analiziranih uzoraka tla
Tabela 21: Stopa erozije u opštini Štimlje prema kategorijama
Tabela 22: Pokrivenost teritorije opštine uslugama sakupljanja otpada
Tabela 23: Spisak zaštićenih područja u Štimlju
Tabela 24: Glavni ekološki problemi
Tabela 25: Ekološki prioriteti za period 2021-2025
Tabela 26: Plan aktivnosti i akcija za period 2021-2025 i odgovorni za sprovođenje
Tabela 27: Plan praćenja implementacije LAPŽS-a, indikatori uspeha i očekivani uticaj

Indeks figura

- Slika 1: Geografski položaj opštine Štimlje na Kosovu*
Slika 2: Geološka karta opštine Štimlje
Slika 3: Mapa naselja u opštini Štimlje prema veličini
Slika 4: Mapa reka u opštini Štimlje
Slika 5: Ilegalne deponije u opštini Štimlje prema veličini
Slika 6: Ilegalne deponije u opštini Štimlje prema vrsti otpada

1. UVOD

1.1. Pravni osnov za izradu LAPŽS

Lokalni Akcioni Plan za Životnu Sredinu (LAPZS) je plansko-strateški dokument koji se bavi rešavanjem ekoloških problema na lokalnom nivou. Njegova izrada i odobrenje predviđeni su Zakonom o životnoj sredini (2009/03-L-025). Član 5, tačka 3.2 ovog zakona, opisuje opštinama odgovornost u saradnji sa MŽSPP za pripremu plana za zaštitu životne sredine i održivi razvoj na njihovoj teritoriji. Dok tačka 3.5 navodi: „plan zaštite životne sredine i održivog razvoja na teritoriji opštine odobrava nadležna skupština opštine“.

U međuvremenu, tačnije, član 24. govori o „Lokalnim akcionim planovima za životnu sredinu i programima zaštite životne sredine“, gde tačka 1. navodi „Opštine odobravaju lokalne akcione planove ili programe zaštite životne sredine za zaštitu životne sredine, u skladu sa Kosovskim planom za akciju u životnoj sredini u skladu sa njegovim konkretnim interesima“.

Tokom izrade ovog plana, uzeti su u obzir zahtevi Kosovske strategije za životnu sredinu 2013-2022. Razvijeno od strane Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja, u skladu sa Zakonom o zaštiti životne sredine, ova strategija je osnova za izradu kosovskog akcionog plana za životnu sredinu, strateških usmerenja i akcionog okvira za zaštitu životne sredine na nacionalnom nivou.

Prilikom izrade dokumenta uzeti su u obzir zakoni u oblasti životne sredine koji utiču na interese, na lokalnom nivou. Opis ovih zakona dat je u tabeli 1.

Tabela 1: Ostali zakoni, njihova svrha i delokrug¹

Zakon	Svrha i delokrug
Zakon Br.04/L-147 o vodama kosova	Ovim zakonom uređuju se pitanja koja se odnose na upravljanje, planiranje, zaštitu i institucionalne odgovornosti u vezi sa vodom i vodnim resursima, uključujući nadležnosti opština za vode.
Zakon Br.03/L-233 o zaštiti prirode	Ovaj zakon definiše sistem opšte zaštite i očuvanja prirode (sva biološka i pejzažna raznolikost) i njegove vrednosti, uključujući nadležnosti opština za zaštitu prirode.
Zakon br. 03 / L-160 o zaštiti vazduha od zagađenja	Ovaj zakon ima za cilj da reguliše i garantuje pravo građana da žive u okruženju sa čistim vazduhom, štiteći ljudsko zdravlje, faunu, floru i prirodne i kulturne vrednosti životne sredine. Takođe definiše nadležnosti opština za upravljanje kvalitetom vazduha

¹Službeni List Republike Kosovo (<https://gzk.rks-gov.net/>)

Zakon br.02 / L-102 o zaštiti od buke	Svrha ovog zakona je da se izbegnu, spreče ili smanje na prioritetnoj osnovi štetni efekti, uključujući i smetnje kao rezultat izlaganja buci.
Ligji Nr.03/L-153 për pyjet e Kosovës	Ky ligj i definon pyjet e Kosovës si resurse kombëtare, andaj ka për qëllim që ato të udhëhiqen në atë mënyrë që të ofrojnë rendimente me vlerë dhe në të njëjtën kohë të ruhet biodiversiteti për të mirën e gjeneratave të tashme dhe të ardhshme.
Zakon br. 03 / L-040 o Lokalnoj Samoupravi	Ovaj zakon definiše pravni status opština, nadležnosti i opšte principe opštinskih finansija, organizaciju i funkcionisanje opštinskih organa, međuopštinske odnose i međuopštinsku saradnju, uključujući prekograničnu saradnju i odnose između opština i centralne vlade.

Tabela 2 predstavlja planske i strateške dokumente opštine Štimlje koji su uzeti u obzir prilikom definisanja ciljeva i aktivnosti ALPŽS-a.

Tabela 2: Strateški i planski dokumenti Opštine Štimlje

Dokumenti	Svrha i delokrug
Opštinski Razvojni Plan Opštine Štimlje 2010-2020	To je osnova za održivi razvoj u opštini Štimlje i ima za cilj očuvanje životne sredine, održivu upotrebu resursa za ekonomski razvoj, za buduće generacije i uravnoteženje prostornog razvoja. Ovaj plan koordinira socijalne i ekonomske zahteve za prostorom sa njegovim kulturnim i ekološkim funkcijama.
Urbanistički Regulatorni Plan Opštine Štimlje	Svrha ovog plana je da se organizuje izgradnja u urbanom delu grada koji je ujedno i identifikacioni deo opštine Štimlje.
Strategija Lokalnog Ekonomskog Razvoja Opštine Štimlje 2019-2022	Predstavlja strateške ciljeve socio-ekonomskog razvoja sa srednjoročnim uticajem na lokalni ekonomski razvoj opštine Štimlje. Cilj 6 ovog dokumenta usredsređen je na unapređenje i očuvanje životne sredine.
Statut Opštine Štimlje	Reguliše unutrašnju organizaciju opštine i utvrđuje sopstvene odgovornosti opštinskih organa.
Plan Upravljanja Otpadom, Opština Štimlje 2016-2021	Opštinski plan upravljanja čvrstim otpadom u Štimlju je planski dokument koji reguliše upravljanje otpadom na lokalnom nivou. Cilj plana je da proširi uslugu upravljanja komunalnim otpadom na čitavu opštinu.
Opštinski akcioni plan za energetske efikasnost 2019-2021 za opštinu Štimlje	Cilj OAPEE je da smanji potrošnju energije u javnim zgradama, transportu i javnom osvetljenju, povećanje nivoa komfora, smanjenje troškova energetske troškova i uspostava sistema upravljanja energijom u opštini Štimlje.
Plan održavanja javnih prostora u opštini Štimlje	Plan održavanja javnih prostora opštine Štimlje uključuje aktivnosti na održavanju parkova, trgova i drugih javnih prostora opštine.

Javni prostorni plan investicija u opštini Štimlje 2016-2021	Investicioni plan ima za cilj da utvrdi investicije orijentisane na javnim prostorima za opštinu Štimlje prema predviđanjima utvrđenim tokom izrade Plana održavanja javnih prostora u opštini Štimlje.
Plan urbane mobilnosti za opštinu Štimlje 2016-2020	To je strateški plan koji ima za cilj poboljšanje i usklađivanje potreba za mobilnošću za sve učesnike u saobraćaju. Svrha plana urbane mobilnosti je stvaranje održivog sistema transporta i drugih kretanja.
Strategija razvoja ruralnog turizma u opštini Štimlje 2015-2019	To je lokalna strategija koja ima glavne ciljeve: podizanje svesti i prepoznavanje značaja ruralnog turizma za razvoj i pozitivan uticaj na lokalnu ekonomiju, održivi razvoj ruralnog turizma i stvaranje povoljnog okruženja za investiranje i podsticanje saradnje između javnog i privatnog sektora .

1.2. 1.2. Svrha i ciljevi LAPŽS-a

Opšti cilj Lokalnog akcionog plana za zaštitu sredine u opštini Štimlje je identifikacija ekoloških problema, postavljanje prioriteta u sektoru zaštite životne sredine i pružanje rešenja za prioritete ekološke probleme, sa ciljem efikasnijeg upravljanja njima, stavljajući ih na dnevni red odgovorne institucije.

Specifični ciljevi plana su:

- Proceniti postojeće stanje životne sredine i uticaje na životnu sredinu iz različitih razvojnih sektora;
- Identifikovati i utvrditi glavne ekološke probleme na teritoriji opštine Štimlje;
- Utvrditi i definisati glavne prioritete kojima će se baviti **LAPŽS-a** tokom perioda od 5 godina;
- Planirati i definisati rokove, aktivnosti i projekte koje treba preduzeti radi adresiranja identifikovanih prioriteta.

1.3. Proces i metodologija izrade LAPŽS-a

U okviru aktivnosti na izradi ovog plana, Skupština opštine Štimlje, 15.09.2020, odobrila je odluku o imenovanju komisije za izradu **LAPŽS-a** -a, radi koordinacije aktivnosti na njegovoj izradi. i odobrenje.

Za izradu plana, opština je dobila podršku od kancelarije organizacije CNVP na Kosovu. Dana 28.09.2020, potpisan je memorandum o saradnji između opštine Štimlje i Organizacije CNVP Kosovo (Povezivanje vrednosti prirode sa ljudima), u vezi sa izradom **LAPŽS-a** za opštinu Štimlje.

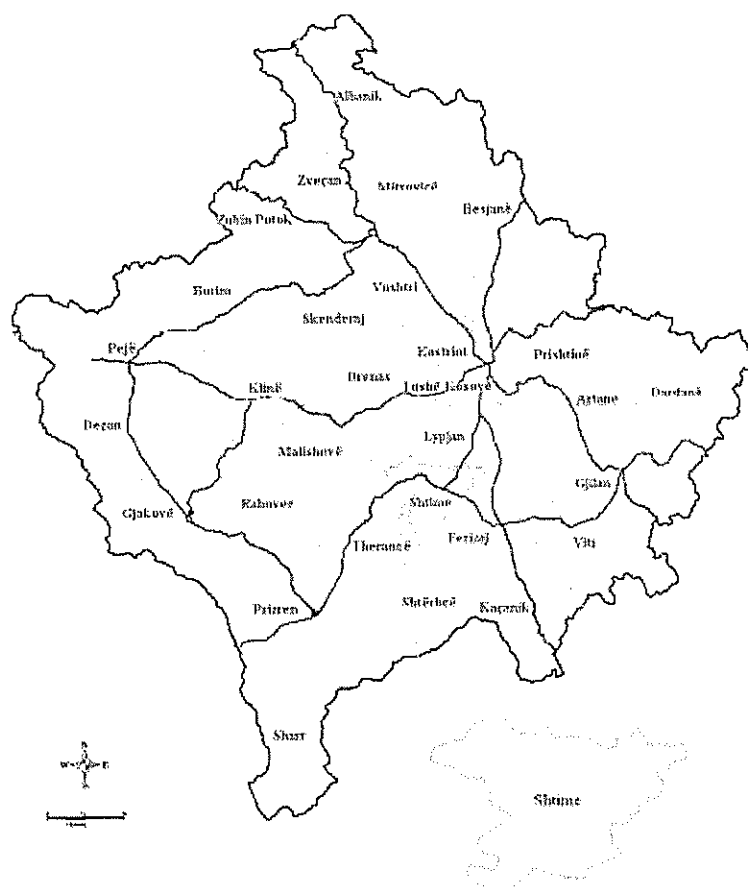
Metodologija izrade plana i postavljanja njegovih prioriteta orijentisana je na osnovu:

- Identifikacije glavnih pritisaka u okruženju opštine Štimlje koji dolaze iz različitih razvojnih sektora na osnovu postojećih podataka i njihovih trendova.
- Analize postojeće ekološke situacije u opštini Štimlje, gde je trenutna ekološka situacija predstavljena na osnovu dostupnih podataka. U okviru analize stanja predstavljena je situacija razvojnih sektora opštine i stanje životne sredine u opštini. Ova analiza služi za jasniju predstavu o ekološkim problemima koje imaju opštine i uticajima različitih sektora na životnu sredinu.
- Identifikacije glavnih ekoloških problema koji će se rešavati za rešavanje u PLVM uzimajući u obzir finansijske i razvojne kapacitete opštine i mogućnosti njihovog rešavanja.
- Na osnovu ovih ekoloških problema utvrđeni su ekološki prioriteti za period od 5 godina koji su grupisani prema relevantnim ekološkim temama.
- Na osnovu glavnih ekoloških prioriteta, predložen je akcioni plan za ispunjavanje ovih prioriteta, koji će služiti opštini za izradu konkretnih projekata podržanih opštinskim budžetom ili obezbeđivanjem sredstava od donatora.
- Da bi se obezbedila efikasnija primena **LAPŽS -a**, predložen je plan praćenja za njegovu primenu, koji takođe definiše relevantne pokazatelje praćenja prema prioritetima.

2. Profil Opštine

2.1. Geografski položaj i administrativna organizacija

Opština Štimlje ima površinu od 134km² (13.450,8 ha), odnosno 1,2% teritorije Kosova. Leži u centralnom delu Kosova u koordinatama 42.43, 21.03. Graniči se sa opštinama Lipljan na severu, Uroševac na jugoistoku i Suva Reka na zapadu. Dužina najudaljenijih tačaka u opštini je 19,8 km, između sela Karakice na zapadu i Vojnoc na istoku. Maksimalna širina je 13,8 km između opština Pjetershtica na severu i katastarske opštine Topille-Devetak na jugu.

Slika 1: Geografski položaj opštine Štimlje na Kosovu

Opština Štimlje ima dobar geografski položaj jer ima dobre i funkcionalne veze sa okolnim centrima. Administrativni centar, grad Štimlje, udaljen je 31km od glavnog grada Kosova - Prištine, 45km od Prizrena i 13km od Uroševca, dok je Međunarodni aerodrom Adem Jashari udaljen samo km.

Položaj opštinskog centra prema naseljima opštine je dobar i ne razdvajaju ih velike daljine, već i prirodne prepreke koje bi otežale komunikaciju. Po svom geografskom položaju dolina Crnoljeva je važna za komunikacije, ne samo za opštinu, već i za šire područje. Asfaltni put Pjeterštica-Komoran skratio je vezu sa ostalim delovima Kosova na zapadu.

Opština Štimlje ima pod upravom grad Štimlje i 22 sela, od kojih se 13 nalazi u brdsko-planinskom području, a 9 u ravničarskom području.

Prema katastarskom registru iz 1455. godine, Štimlje je pripadalo vilajetu Vučitrn i bilo je pod osmanskim okupacijom. U periodu 1566-74. pripadao je Nahiji Morava, sa sedištem u Prištini,

dok je u XiX veku pripadao Prizrenskom sandžaku. Opština Štimlje je kao teritorijalno-administrativna jedinica poznata od početka XX veka, tačnije od Prvog svetskog rata. Opština je svoj status izgubila 1932. godine, usled srpske šovinističke politike, koju je vodila tadašnja Kraljevina Jugoslavija. Posle Drugog svetskog rata (1945), Štimlje je ponovo funkcionisalo kao opština, da bi ponovo izgubilo status 1959. Dana 9. juna 1988. godine, opština Štimlje je ponovo uspostavljena i danas je opštinsko administrativno središte od 22 sela.

2.2. Klimatski uslovi i reljef

Opština Štimlje ima umereno kontinentalnu klimu, sa umereno blagim zimama i umereno toplim letima. Prosečna godišnja temperatura je 10,5 stepeni Celzijusa. Najhladniji mesec je januar sa prosečnim temperaturama od -9. Stepeni Celzijusa, dok je najtopliji jul sa 20,4 stepena Celzijusa. Prosečna godišnja količina padavina na teritoriji opštine je 633 mm. Najviša količina padavina zabeležena je u maju 81,3 mm, a najmanja u novembru 41,7 mm.

Prosečna godišnja relativna vlažnost na godišnjem nivou je 78,7%. Godišnja osunčanost je 2.153 sata. Prosečna godišnja pomračenja su 52%. Prosečna godišnja brzina vetra je 1,3 m / s u pravcu jugozapada i 2,8 m / s u pravcu severozapada.

Najniža tačka u opštini Štimlje iznosi 545,7 m, dok je najviša tačka 1.290 m. Oko 54% površine opštine pripada nadmorskoj visini do 700 m, oko 27% ukupne površine opštine pripada visini od 700-900 m nadmorske visine, dok ostatak površine (oko 17%) koja obuhvata uglavnom planinska područja pripada nadmorskoj visini iznad 900 m.

2.3. Pedologija i geologija

U pedološkom sastavu opštinskih zemljišta učestvuju najreprezentativniji tipovi zemljišta: smeđa tla, aluvijalni sedimenti, pseudogeli, smonica, livade i sedimenti. Takođe su nam predstavljeni kursevi iz određenih oblasti (tabela 3). Tla kafe, smonska, litosoli i sedimenti spadaju u red automorfnih zemljišta, dok su naplavine i pseudogelovi i livade klasifikovani kao hidromorfna tla. Vrste i podtipovi smeđih tla pripadaju klasi kambijuma i eluvialoiluvijalnih zemljišta. Ova tla, zbog veće vlažnosti i optimalne aeracije, stvaraju pogodne hidrotermalne uslove, koji utiču na tok i intenzitet pedogenetskih procesa, posebno hemijskih i bioloških promena, potpuno menjajući strukturu stena.

Tabela 3: Glavni tipovi zemljišta u opštini Štimlje

Glavni tipovi zemljišta	Površina ha	Površina %
Aluvijalno zemljište	1249.69	9.24
Livadsko-glineno zemljište	1090.29	8.06
Zemljište redezina	176.29	1.3
Zemljište smonica	872.07	6.45

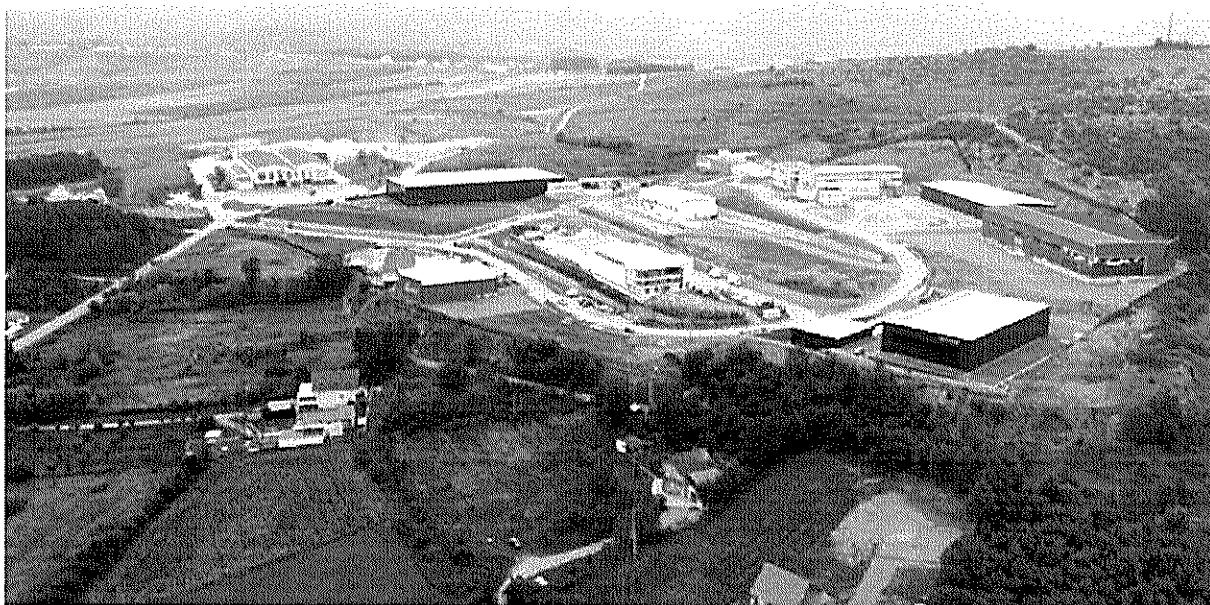
Tabela 4. Investicije u infrastrukturu u opštini Štimlje 2000-2018²

Godina realizacije	Asfaltirani putevi (km)	Vodovod (km)	Atmosferska kanalizacija (km)	Fekalna kanalizacija (km)	Trotuari (km)	Zelene površine (m ²)	Javno osvetljenje (km)
2000	0	5	0	0	0	0	0
2001	0	5.5	0.55	0.45	0	0	0
2002	0	6	0.1	2.4	0.8	0	0
2003	1.05	29.9	0	0	0	0	0
2004	0	19.6	0.85	1.8	1.2	0	0
2005	3.03	13.7	0.48	0	0	0	0
2006	1.12	15.3	0	0	0.6	0	0
2007	3.76	1.2	1.88	0	1.6	2000	0
2008	8.9	1.4	1.2	0	1.8	0	0
2009	25.7	1.5	3.6	8.3	4	1400	0
2010	1.47	1.8	0.8	4.3	2.8	1200	0
2011	6.5	1.2	0	10.8	2.8	300	6.44
2012	19.96	0.8	0	10.5	0	0	0
2013	51.27	1.2	0.7	13.6	0	500	2.2
2014	32.51	2.5	2.8	6	2.6	0	0.6
2015	3.67	0	0.41	12.37	3.5	8881	2.2
2016	3.35	0.6	0.69	3.51	1.9	830	2.1
2017	1.20	0	0.65	0.62	1.2	1320	1.0
2018	15.16	0	13.32	9.28	7.8	9195	2.87
Ukupno	175.33	104.72	28.03	83.93	32.6	25626	17.41

2.5. Ekonomski Razvoj

Ekonomska Zona u Štimlju nalazi se na drugom kilometru autoputa Štimlje - Uroševac (M-25.3). Područje pokriva površinu od 10,7ha. U Tehnološkom parku u Štimlju nalazi se 12 preduzeća, od kojih je 7 započelo sa radom, dok je 5 preduzeća u fazi kapitalnih investicija. Broj zaposlenih u Tehnološkom Parku je 105, u 2018 godini i do 2020 godine broj zaposlenih će se povećati na 160. Na osnovu poslovnih planova u Tehnološkom Parku će biti zaposleno 217 redovno zaposlenih oko 100 sezonskih, dok vrednost planirane investicija je 9.968.200 €.

²Opština Štimlje, Direkcija za Urbanizam, Katastar i Geodeziju

Slika 1: Ekonomska Zona u Ekonomike Štimlju

2.6. Javno Zdravlje i Socijalna Zaštita

Zdravstvena zaštita³ u opštini Štimlje je organizovana i pruža se kroz javni i privatni zdravstveni sektor. Opštine su odgovorne za primarnu javnu zdravstvenu zaštitu i za procenu zdravstvenog stanja građana na njihovoj teritoriji.

Primarna javna zdravstvena zaštita pruža se preko: Glavnog centra porodične medicine-KKMF „Dr Vezir Bajrami“ u Štimlju i četiri Centra porodične medicine u selima: Muzekine, Pjetlishtica, Petrove i Godanc. Delatnost MFMC je pružanje primarne zdravstvene zaštite građanima opštine, kao delatnost od posebnog društvenog interesa, kroz primenu koncepta porodične medicine u jedinstvenom zdravstvenom sistemu Kosova.

Koncept porodične medicine sastoji se u tome da stanovnicima opštine Štimlje i drugima, prema teritorijalnom i geografskom obimu, pruži sveobuhvatnu zdravstvenu službu, zasnovanu na naučnim i efikasnim podacima, imenovanjem porodičnog lekara, koji će biti pristup pacijentima u zdravstvenom sistemu i istovremeno referentna tačka na drugim nivoima sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite.

³Opština Štimlje, Direkcija za Zdravstvo i Socijalnu Zaštitu

Profesionalne socijalne usluge i socijalna pomoć za naše građane pružaju se preko Centra za socijalni rad (CSR), u Štimlju, gde postoje dve usluge: Socijalna služba

Šema profesionalne i socijalne pomoći. CSR ima status pravne i javne ustanove, u kojoj se pruža odgovarajuća profesionalna socijalna zaštita i usluge, kao i oblici socijalne zaštite, u saradnji sa drugim partnerima, za svaku kategoriju građana u socijalnim i porodičnim potrebama, u skladu sa važeće zakonodavstvo sa ovim uslugama.

Institucionalne usluge stanovanja pružaju se kroz Dom zajednice za osobe sa mentalnim invaliditetom u Štimlju. Ova služba je prešla u nadležnost i upravljanje DHSV od 1. januara 2016. godine, na osnovu Memoranduma o razumevanju, zaključenog između Ministarstva rada i socijalnog staranja i opštine Štimlje, koji su potpisali ministar i gradonačelnik. Opština Štimlje je sada odgovorna za pružanje stambeno-institucionalnih usluga pod nadzorom MRSZ-a.

Pružanje usluga stanovanja vrši se na osnovu programa identifikovanih usluga, u skladu sa određenim minimalnim standardima, poštujući propise, administrativna uputstva, zakone i procedure utvrđene od strane MRSZ.

Kuća zajednice za mentalno hendikepirane osobe u Štimlju ima kapacitet od 12 kreveta za pacijente i 10 zaposlenih koji se brinu o njihovim uslugama. Organizacija rada u ovom centru obavlja se 24 sata dnevno.

2.7. Kulturno Nasleđe

Kulturno nasleđe opštine Štimlje sadrži veliko bogatstvo duhovnih i materijalnih vrednosti, uz tragične događaje i uništavanje ovih vrednosti od antike do danas.

U nekoliko naselja ovog područja pronađeni su arheološki nalazi. Među najvažnijim su oni starog naselja u Petrovoj, ruševine crkve i arheološko nalazište u Recakgjurmet e Gjtititu u Topilli itd. Postoje arheološka nalazišta i tragovi u Mollopolc, Belince, Carraleva itd.

Od ostalih glavnih baština treba izdvojiti druge stare džamije i Štimljev grob. Prema podacima Zavoda za zaštitu spomenika Kosova, na teritoriji opštine Štimlje na spisku kulturnog nasleđa evidentirano je 14 predmeta (tabela 5).

Tabela 5: Spisak zaštićenih spomenika kulturne baštine u opštini Štimlje⁴

Naziv objekta	Lokalitet	Kategorija e zaštite
Ruševine crkvenih temelja	Petrovo	Arheološko nalazište
Grad Topila (Guri i Markut)	Topile	Arheološko nalazište
Arheološko nalazište Crkva	Rečak	Arheološko nalazište

⁴Spisak kulturne baštine za privremenu zaštitu, MKOS 2019

Ruševine crkve Šortarije	Rečak	Arheološko nalazište
Džamija Štimlja	Štimlje	Arhitektonsko nasleđe
Turbje Štimlja	Štimlje	Arhitektonsko nasleđe
Šapćeća kuća	Štimlje	Arhitektonsko nasleđe
Spomen česma 1943	Zborc	Arhitektonsko nasleđe
Seoska Džamija	Rečak	Arhitektonsko nasleđe
Česma Ćeme Osmani	Rečak	Arhitektonsko nasleđe
Seoska Džamija	Pjeterstica	Arhitektonsko nasleđe
Seoska Džamija	Đurkovce	Arhitektonsko nasleđe
Seoska Džamija	Zotaj	Arhitektonsko nasleđe
Kula porodice Fejzulahu	Zotaj	Arhitektonsko nasleđe

Slika 2: Turbe e Štimlja

3. Pritisci na životnu sredinu

3.1. Stanovništvo i naselja

Demografski razvoj je područje od posebnog značaja za planiranje i ukupan razvoj područja. Opština Štimlje ima 27.324 stanovnika, ima 4.158 porodica i gustinu naseljenosti od 203,91 stanovnika / km² i prosečnu starost od 27,62 godine. Na osnovu podataka popisa stanovništva iz 2011. godine, koje je objavila Kosovska agencija za statistiku, može se videti da broj stanovništva u opštini Štimlje iznosi 27.324 stanovnika, od čega je 13.850 muškaraca (50,69%),

dok je 13.474 žena (49,31%). 7255 stanovništva živi u urbanim, dok 20069 u ruralnim oblastima (tabela 6).

Tabela 6. Struktura stanovništva prema starosnim grupama

Starosnim grupama	Broj stanovnika prema starosnim grupama	procenat
0 - 9	5,428	19.87
10 - 19	6,124	22.41
20 – 29	4,443	16.26
30 – 39	3,970	14.53
40 – 49	3,016	11.04
50 – 59	1,988	7.28
60 – 69	1,386	5.07
70 – 79	725	2.65
80+	244	0.89
Ukupno	27,324	100

Struktura stanovništva koje živi u ruralnim i urbanim sredinama ima ovo učešće: gradsko stanovništvo sa 7.255 stanovnika, ili 26,55% i seosko stanovništvo sa 20.069 stanovnika, ili 73,45%.

U opštini Štimlje postoji 4.158 domaćinstava sa prosečno 6.57 članova po domaćinstvu. Što se tiče etničke strukture, oko 97% stanovništva su Albanci (Tabela 7).

Tabela 7. Struktura prema etničkoj pripadnosti

Etnička pripadnost	broj	Procenat
Nisu na raspolaganju	19	0.07
Albanci	26,447	96.79
Srbi	49	0.18
Turci	1	0.00
Bosnjaci	20	0.07
Romi	23	0.08
Askalije	750	2.74
Gorani	2	0.01
ostali	13	0.05
Ukupno	27,324	100

Prosečna godišnja stopa rasta (natalitet), prema 2011. godini, iznosi 536 rođenih, od toga 290 muških, dok je 246 ženskih, ili, izraženo u promilu, 19,61 ‰. Prosečna godišnja stopa smrtnosti (mortaliteta), prema 2011. godini, iznosi 85 smrtnih slučajeva, od toga 55 muških, dok je 30

ženskih, ili, izraženo promilom, 3,11 ‰. Dakle, prirodni priraštaj godišnje, u opštini Štimites , iznosi 16,5 ‰.

Opština ima 23 naselja, uključujući grad Štimlje i 22 sela, od kojih se 13 nalazi u brdsko-planinskom delu, dok je njih 9 u ravnici. 1 naselje (grad Štimlje) pripada naseljima sa 5000-10.000 stanovnika, 5 naselja je u kategoriji 2000-2999 stanovnika, 7 naselja ima 1000-1999 stanovnika, 3 naselja imaju 500-999 stanovnika, dok 5 naselja ima manje nego 499 stanovnika (figura 3).

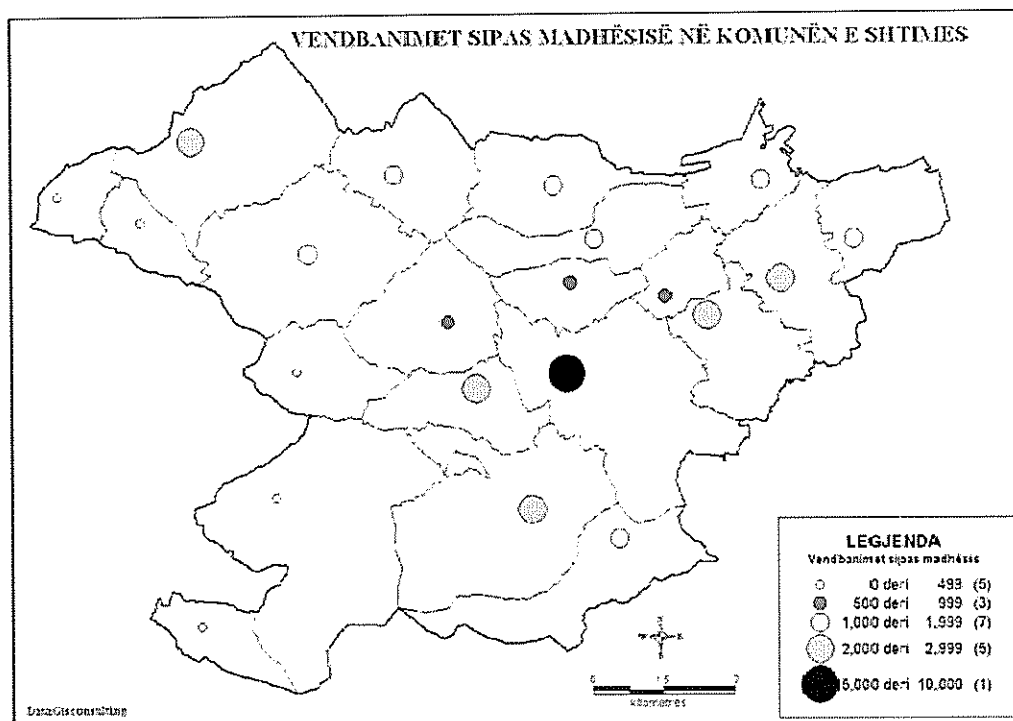

Figura 3: Mapa naselja u opštini Štimlje po veličini

3.2. Preduzeća

U opštini Štimlje, prema podacima iz 2018. godine, delatnost obavlja 1878 registrovanih preduzeća. Dominiraju preduzeća čija su polja delatnosti trgovina (685), proizvodnja (203), transport (198) smeštaj i usluge prehrane (186), građevinarstvo (180) i poljoprivredni sektor (117). Sektorska struktura ovih aktivnosti predstavljena je u tabeli 8.

Većina poslovnih aktivnosti koncentrisana je u naseljima duž autoputeva, ali i u drugim naseljima, gde imaju odgovarajuću infrastrukturu.

Tabela 8. Broj preduzeća u opštini Štimlje prema vrsti delatnosti

Br.	Vrsta poslovne aktivnosti	Broj preduzeća
1	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	117
2	Rudarstvo i kamenolom	21
3	Proizvodnja	203
4	Snabdevanje električnom energijom, parni gas i klimatizacija	4
5	Vodosnabdevanje, kanalizacija, upravljanje otpadom i aktivnosti revitalizacije	7
6	Građevinarstvo	180
7	Trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila, motocikala	685
8	Transport i skladištenje	198
9	Usluge smeštaja i usluživanja hrane	186
10	Informacije i komunikacije	28
11	Finansijske aktivnosti i sigurnost	4
12	Aktivnosti nekretnina	3
13	Stručne, naučne i tehničke delatnosti	37
14	Administrativne i pomoćne aktivnosti	19
15	Javna uprava i odbrana	1
16	Obrazovanje	16
17	Zdravlje i aktivnosti socijalnog rada	26
18	Umetnost, zabava i rekreacija	37
19	Aktivnosti ostalih usluga	106
Ukupno		1878

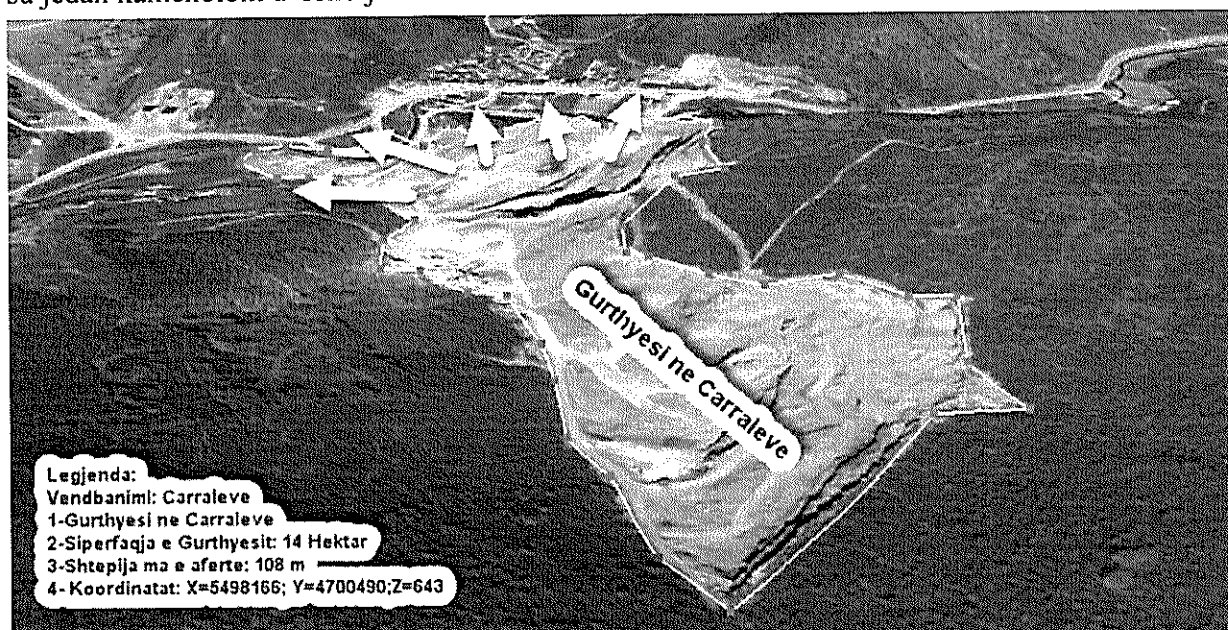
3.3. Rudarski sektor

Opština Štimlje poznata je po velikim rezervama krečnjaka, koje prema merenjima sprovedenim u rasponu od Crnoljeva do Topila čine oko 2 miliona kubnih metara visokog kvaliteta, dok postoje očekivanja za oko 9 miliona kubnih metara rezervi. drugi istog kvaliteta, što predstavlja vrlo veliku priliku za uspostavljanje ekstraktivne i prerađivačke industrije za materijale koji se koriste u građevinskom sektoru.

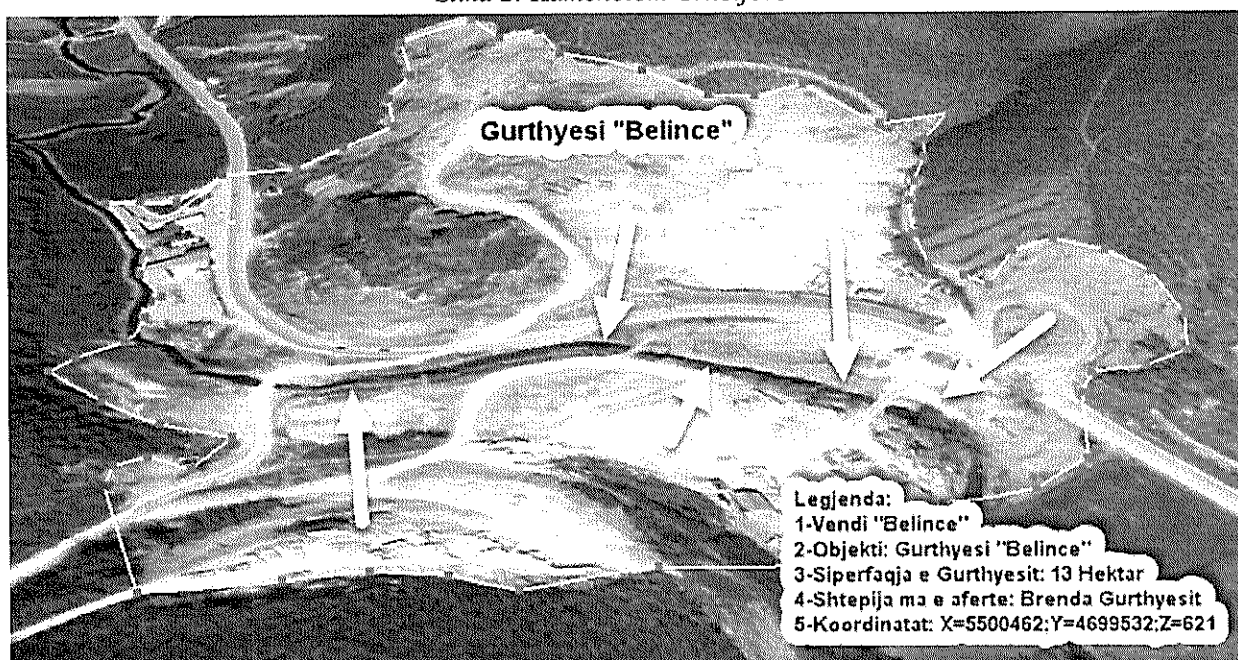
Međutim, sektor korišćenja mineralnih sirovina jedan je od sektora koji ima uticaja na životnu sredinu u ovoj opštini, uključujući zagađenje vazduha, opasnosti od saobraćaja i degradaciju zemljišta.

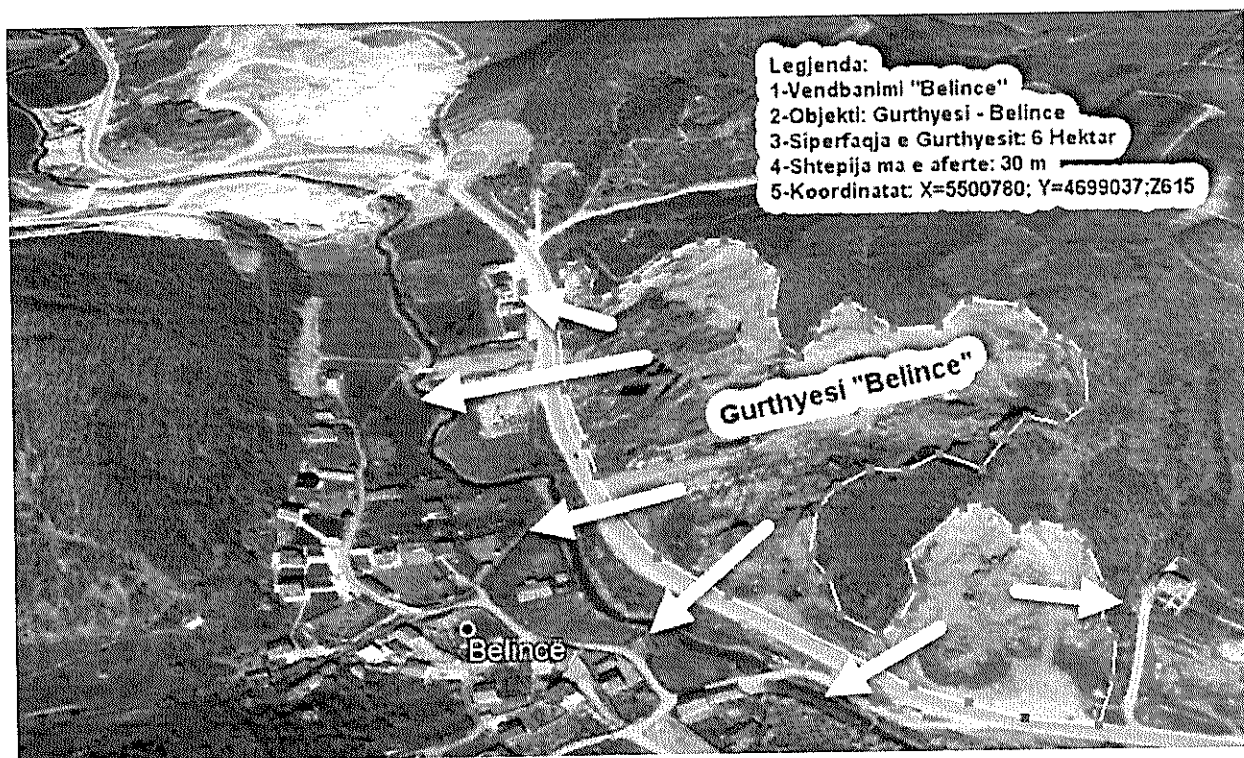
Prema podacima na teritoriji opštine deluje oko 50 operatera eksploatacije mineralnih sirovina, od kojih neki nemaju dozvole. Za takav fenomen bilo je žalbi stanovnika područja u kojima ovi operateri posluju, ali i žalbi i reakcija organizacije “Građansko društvo”. Postoje čak i izveštaji u kojima se procenjuje da se ovi kamenolomi nalaze u neposrednoj blizini naselja.

Tri primera ovih kamenoloma koji su bili deo rasprava i postupanja organizacija civilnog društva su jedan kamenolom u Crnoljevu i dva kamenoloma u Belince.

Slika 2: Kamenolom Crnoljevo

F3: Dva Kamenoloma u Belince

3.4. Transporti

Prevoz posebno i komunikacija uopšte su preduslov za ekonomski i socijalni razvoj teritorije. Opštinu Štimlje karakteriše drumski transport koji prelaze dva autoputa i dva regionalna puta kao i drugi lokalni putevi. Glavni putevi su Priština-Prizren (M25) i Štimlje-Uroševac (M25.3), dok su regionalni putevi Crnoljevo-Komorani (R102) i Đurkovce-Košare (R207). Duž ovih putnih ose odvija se međugradski prevoz, koji uglavnom pokrivaju regionalna preduzeća za javni prevoz u Prištini, Prizrenu i Uroševcu, kao i neka lokalna preduzeća.

Grad Štimlje, iako je glavni grad opštine, nema autobusku stanicu. Oko 71% puteva (80 km puteva) koji leže na teritoriji opštine Štimlje su lokalni putevi i pod upravom su opštine Štimlje. Samo tokom perioda 2005-2018, opština Štimlje je sopstvenim ulaganjima asfaltirala 175 km puteva.

Grad Štimlje nema razvijen gradski prevoz, razlog nedostatka gradskog prevoza objašnjava činjenica da je od centra grada gotovo čitav grad pokriven radijusom od 1000m. Javni prevoz ima zadovoljavajući opseg i od 23 naselja u opštini, njih 17 ima pristup javnom prevozu.

Oko 98% stanovništva opštine smešteno je uglavnom u velikim naseljima, u blizini nacionalnih puteva, ravnica i rečnih dolina koje imaju pristup javnom prevozu. Međutim, samo 2% stanovništva koje se nalazi u brdsko-planinskim naseljima nema organizovan javni prevoz.

Opština Štimlje je izradila i odobrila Plan održive mobilnosti, koji je strateški plan koji ima za cilj poboljšanje i usklađivanje potreba za mobilnošću za sve učesnike u saobraćaju. Jedan od ciljeva ovog plana je smanjenje zagađenja životne sredine.

Ostali ciljevi ovog plana koji se odnose na saobraćaj su: povećanje bezbednosti saobraćaja u blizini škola, poboljšanje signalizacije i regulacije saobraćaja, regulacija parkirališta, regulacija staza za bicikliste i prilagođavanje putne infrastrukture za osobe sa invaliditetom.

3.5. Poljoprivreda

Opština Štimlje u svojoj tradiciji ima poljoprivredu, posebno gajenje belih žitarica kao što su pšenica, kukuruz, raž, ovas i neke voćne kulture seme, zrna i orašasti plodovi kao i sitno drveće: jagode, maline, povrće u zatvorenom i na otvorenom: paprika, paradajz, krastavci, kupus itd., kao rezultat velike površine poljoprivrednog zemljišta i njegove plodnosti, ali čak ogromnih vodnih resursa i ljudskih kapaciteta koje poseduje.

Prema popisu poljoprivrede koji je 2014 godine sprovela Kosovska agencija za statistiku, opština Štimlje ima 2516 poljoprivrednih gazdinstava, 6128 hektara poljoprivrednog zemljišta i 4352 stočne jedinice.

Što se tiče stočarstva, dominira stoka sa 3863 grla, ovce sa 1430 grla i koze sa 424 grla. Postoji 21 farma za proizvodnju mleka, 5 farmi za tov teladi, 12 farmi za ovce i 4 farme za koze.

Takođe je aktivno 5 živinskih farmi za proizvodnju jaja, sa preko 30.000 nesilica i farma za proizvodnju ptica za konzumaciju kapaciteta 3600 ptica, dok se ukupnim brojem pilića na teritoriji opštine smatra 70.000 pilića .

Tokom poslednjih godina došlo je do posebnog razvoja u rastu i uzgoju pčela, gde je prema podacima aktivno 49 pčelara sa ukupno 2884 pčelinja društva.

U pogledu uzgoja poljoprivrednih kultura dominiraju žitarice, posebno pšenica i kukuruz (Tabela 9). Ukupna površina povrća je 72 ha, od čega su staklenici preko 8,5ha.

Tabela 9: Površine poljoprivrednih kultura po vrstama⁵

Vrste poljoprivrednih kultura	Površina ha
Pšenica	2145
Kukuruz	833
Ostale žitarice (ječam, raž, zob)	68
Mahunarke	93
krompir	22
Krmni i korenovski usevi	401
povrće Perime	72
Neobrađivo zemljište	52
Ukupno obrađivo zemljište	3686

Površine sa voćnjacima u opštini Štimlje prema poljoprivrednom popisu iznose oko 45 ha, od čega 32 ha jabuka, 6 ha šljiva, 3,3 ha lešnika, 1,5 ha krušaka i oko 2,5 ha ostalih voćnjaka (dunja, orah, trešnja itd.)

Oko 88 ha poljoprivrednog zemljišta u opštini Štimlje uključeno je u sisteme za navodnjavanje. Od 2014. godine, Agrobiznis centar deluje u Tehnološkom parku, koji trguje voćem i povrćem unutar i van Kosova.

3.6. Turizam

U opštini Štimlje proglašene su 3 turističke oblasti, Llanisht-Topille, Rance-Carraleve i Duge. Najveću vrednost u turizmu ima planinski deo koji se nalazi zapadno od grada, u selima Mollopolc, Devetak, Llanisht, Topille, Rance, Carraleva i Duge. U ovim planinskim lancima postoje veoma lepi prirodni pejzaži. Na ovim prostorima postoji preko 200 izvora vode, takođe posebna atrakcija su pećina Imer Devetak i pećina Golih. Proglašeno je i turističko područje Mollopolc-Devetak, koje ima prelepu prirodu, posebno vodopad Mollopolc, preko 90 izvora vode, reku i prelepe šume.

Još jedno rekreaciono područje smešteno u blizini grada Štimlje je borov park, koji takođe ima status zaštićenog područja prirode sa površinom od oko 15 ha.

⁵Popis poljoprivrede, KAS 2015

Slika5: Selo Topile

Ostali potencijali za razvoj turizma u opštini Štimlje su takođe objekti kulturnog, prirodnog i istorijskog nasleđa koji se nalaze na teritoriji opštine, među kojima treba izdvojiti: Srednjovekovni zamak Topila, zamak Petrova, kula Aguš Aga, Grobnica Štimlje, rodno mesto Ahmeta Štimsa, stara džamija Štimlje, džamija Rašınca Carraleva džamija, kula Muhamet Begut, kula Šerif Aga u Vojnovcu, kula Rama Sila u Vojnovcu, kula Sahit u Carraljevi, prva škola u Štimlju, dom, pravoslavna crkva sv. Mihaila Arhandela, pećina Pjetershtica, pećina Imer Devetak - Devetak, klisura Llanisht, Memorijalni kompleks „Masakr u Rečku“ - Rečak itd.

Na teritoriji opštine postoji 13 smeštajnih i rekreativnih objekata (moteli, bazeni, restorani) koji nude smeštaj i smeštaj 24 sata i na raspolaganju imaju 70 soba i 80 kreveta. Prosečan mesečni broj posetilaca procenjuje se na 350.

Slika 6: Vekovna vodenica porodice Salihi u selu Llanište

Opština Štimlje je pripremila i odobrila Strategiju razvoja ruralnog turizma 2015-2019, koju sada treba razmotriti i dopuniti.

Glavni ciljevi ove strategije su:

- Podizanje svesti i prepoznavanje značaja ruralnog turizma za razvoj i pozitivan uticaj na lokalnu ekonomiju;
- Pобољшanje uslova i kvaliteta života stanovnika područja o Održivi razvoj seoskog turizma i povećana zaposlenost;
- Stvaranje povoljnog okruženja za investiranje i podsticanje saradnje između javnog i privatnog sektora (JPP);

Strategija je identifikovala glavne izazove za razvoj ovog sektora, među kojima su:

- Neplanirani razvoj u sektoru turizma i visoka stopa nezaposlenosti;
- Neracionalno korišćenje resursa ruralnog, kulturnog i prirodnog turizma;
- Nedostatak kompletnog registra turističkih objekata i nedostatak njihovog obeležavanja;
- Nedovoljna tehnička infrastruktura za razvoj turizma, posebno planinskog turizma;
- Nizak nivo svesti o vrednostima turističkih objekata;

količina vode se nalazi u aluvijumu reke Carraleva i u selu Pjeterštice, izvorištu reke Drenice. Prema procenama napravljenim na osnovu hidrogeološke karte, naplavine i sedimenti na kojima se nalaze podzemne vode zauzimaju površinu od 43 km².

Ukupnu vodenu površinu opštine čini 96,6 halumenja, 6,18 ha potoka 6,18 ha i 2,61 ha vodenih kanala. Ukupna površina vodnog zemljišta iznosi 105,39 ha ili 0,78% ukupne teritorije opštine.⁶

Kvalitet površinskih voda (reka) na teritoriji opštine Štimlje prati se na dva nadzorna punkta, u Devetaku i Vojnovcu, koji se nalaze u reci Štimlje, koja pripada slivu Ibra. Na ovim tačkama nadzora, monitoring vrši Kosovski hidrometeorološki zavod (KHMI), a prati se 10 fizičkih parametara, 39 hemijskih parametara i 8 teških metala. Prema proceni Kosovske agencije za zaštitu životne sredine (KAZŽS), u pogledu fizičkih i hemijskih parametara, na osnovu podataka praćenja na jednoj od stanica za nadzor (Devetak), na kvalitet vode ne utiču mnogo spoljni faktori od ljudske aktivnosti i vode kvalitet je veoma dobar, dok je na drugoj tački za nadgledanje (Vojnovc) koja se nalazi nakon ispuštanja svih urbanih voda iz svih sela u okolini i grada Štimlja, kvalitet vode ove reke slab. Na ovu situaciju uticalo je ispuštanje vode iz različitih proizvodnih delatnosti, urbanizacija i poljoprivreda. Pritisci vode uglavnom su rezultat povećanja količine ispuštene vode bez odgovarajućeg fizičkog, hemijskog i biološkog tretmana. Sve ovo utiče na povećanje vrednosti fizičkih, hemijskih i mikrobioloških parametara u vodenim telima. Ostali pritisci od padavina su ispiranje poljoprivrednog zemljišta i drugih zagađujućih površina, što dovodi do povećanja suspendovanih materija, neorganskih i organskih materija. Što se tiče praćenja ozbiljnih nedostataka, na mestu praćenja u Vojnovcu zabeležena su prekoračenja dozvoljenih vrednosti za hrom, mangan i gvožđe, a procenjuje se da je prekoračenje ovih parametara rezultat ispuštanja u vodno telo vode iz razne proizvodne delatnosti i industrijske na ovom području.⁷

Nekontrolisana upotreba vodnih resursa i oštećenje rečnih korita i dalje ostaje jedan od oblika degradacije vodnih resursa na teritoriji opštine Štimlje. Izvor zagađenja reka u opštini Štimlje je otpad koji se baca u ove reke i ispuštanje otpadnih voda direktno u reku bez ikakvog prethodnog tretmana. Tabela 10 prikazuje glavne tokove vode u opštini Štimlje i lokalitete na kojima laži.ugroženi su odlaganjem otpada.

Zahtevi građana uključuju i potrebu za ulaganjima u čišćenje, proširenje i regulaciju te reke Štimlje. Ovo pitanje je takođe povezano sa nedostatkom upravljanja projektom i njegove implementacije.⁸

⁶Opštinski razvojni plan opštine Štimlje

⁷Izvestaj o vodama 2015, KARM

⁸.Naša opština, Izveštaj o monitoringu opštine Štimlje, Organizacija Polis, 2017

Tabela 10: Glavni vodotoci u opštini Štimlje i lokalitetima na kojima leže

Br	Reke	Naselja
1	Tok reke Pjeterštica	Pjeterštica
2	Tok reke Crnoljevo	Crnoljevo, Beljince, Rečak
3	Tok reke Godance	Gornje Godance i Đurkovce
4	Tok reke Topilo	Laniste, Topilo, Devetak i Petrovo
5	Tok reke Molopolce	Molopolce i Petrovo
6	Tok reke Štimljanka	Mužičane, Vojnovce, Štimljee
7	Tok reke Košare	Glavica

Što se tiče korišćenja vodnih resursa za piće (tabela 11), postoji 9 izvora vodnih resursa koji stanovnike opštine snabdevaju vodom za piće. Većina ovih resursa su izvori podzemnih voda. Ukupan kapacitet vodnih resursa koji se koriste za piće na teritoriji opštine Štimlje je oko 80 l / s.⁹

Tabela 11: Izvori vode koji se koriste za piće u opštini Štimlje¹⁰

Nr.	Izvori pitke vode l / s	Tip izvora	Kapacitet l/s	Upravljanje
1	Štimlje	5 bunara	60	RKV Priština
2	Rašince	2 bunara	10	RKV Priština
3	Crnoljevo	1 izvor	10	RKV Priština
4	Rance	1 izvor	Nema podataka	KZajednica

Kvalitet vode za piće odnosi se na mikrobiološke i fizičko-hemijske karakteristike. Kvalitet vode za piće važan je pokazatelj blagostanja i zdravlja stanovništva. Administrativno uputstvo br. 16/2012 i Administrativno uputstvo br. 15/2017, podzakonski su akti koji regulišu zaštitu vode za piće. U pogledu institucionalnih odgovornosti, regionalne kompanije za vodosnabdevanje (RKV) su odgovorne za snabdevanje kvalitetne vode svojim kupcima, a takođe imaju obavezu da vrše interno praćenje / ispitivanje kvaliteta vode. Iako je Nacionalni institut za javno zdravlje (NIJZK) institucija odgovorna za kontrolu i praćenje vode za piće u celoj zemlji. NIJZK ima obavezu da obezbedi da voda koju distribuira RKV bude u skladu sa vrednostima prema lokalnom standardu za mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre.

Opština Štimlje se nalazi u uslužnom delu RKV Priština. Prema izveštajima NIJZ-a, kvalitet vode za piće za područje RKV Priština, u pogledu mikrobioloških parametara, ima usaglašenost sa standardima 99,9%, dok je usklađenost sa hemijskim parametrima 96,6%. Više ili manje slični rezultati za kvalitet vode za piće u zoni delovanja RKV Priština, prijavljeni su prema Izveštaju o učinku RKV za 2018. godinu, gde je u pogledu mikrobioloških parametara usaglašenost 100%, dok je usklađenost sa hemijskim parametara je 98,9%.¹¹

⁹Opštinski razvojni plan opštine Štimlje 2010 - 2020

¹⁰Opštinski razvojni plan opštine Štimlje 2010 - 2020

¹¹Izveštaj o učinku RVC-2018, RKV

Uprkos brojnim ulaganjima u vodovodnu i kanalizacionu infrastrukturu, i dalje postoji potreba za ulaganjem u ove dve osnovne kategorije javnih usluga. Na nekim lokalitetima kontinuirano snabdevanje vodom za piće je i dalje problematično, a prekid u snabdevanju vodom za piće javlja se naročito tokom letnje sezone.¹²

Prema podacima Regionalnog vodovodnog preduzeća Priština, u opštini Štimlje 3522 domaćinstva imaju pristup sistemu vodosnabdevanja ili 85% od ukupnog broja domaćinstava (tabela 12).

Tabela 12: Pristup vodovodnom sistemu u opštini Štimlje¹³

Sistem vodosnabdevanja	Naselje	Br. domaćinstava	Snabdevanje vodom	
Sistem vodosnabdevanja u Štimlju	Štimlje	2010	Redovno snabdevanje	
	Donje Godance Gornje Godance Ljada e Pajtimit	320	Furnizimi i rregullt	
	Petrovo	128	Redovno snabdevanje	
	Molopolce	11	Redovno snabdevanje	
	Raçak	90	Redovno snabdevanje	
Sistemi i ujësjetësitet në Rashincë	Davidovce	108	Redovno snabdevanje	
	Glavica	75	Redovno snabdevanje	
	Đurkovce	118	Redovno snabdevanje	
	Mužićane	222	Redovno snabdevanje	
	Rašince	145	Redovno snabdevanje	
	Vojnovce	180	Redovno snabdevanje	
Sistemi i ujësjetësitet në Carralevë	Carralevë	70	Redovno snabdevanje	
	Belince	25	Redovno snabdevanje	
	Zborc	0	Nema snabdevanja	
Ujësjetësi në Rancë	Rancë	20	Nema snabdevanja	
Ujësjetësi në Pjetërshiticë	Pjetërshiticë	0	Nema snabdevanja	
Nema još sistema vodosnabdevanja	Topilo	0	Nema snabdevanja	
	Lanište	0	Nema snabdevanja	
	Devetak	0	Nema snabdevanja	
	Karačica	0	Nema snabdevanja	
	Duga	0	Nema snabdevanja	
			Br.	%
Ukupno domaćinstava u opštini Štimlje			4158	100
Domaćinstva koja imaju pristup vodovodnom sistemu			3522	85
Domaćinstva koja nemaju pristup sistemu vodosnabdevanja			636	15

Samo tokom perioda 2001-2018, u opštini Štimlje bilo je regulisano 176 km vodovodne mreže. U istom vremenskom periodu regulisano je 28 km atmosferske kanalizacije i 86 km kanalizacije

¹²Naša opština, Izveštaj o monitoringu opštine Štimlje, Organizacija Polis, 2017

¹³Kompania, Ragionalni Vodovod Prishtina

za gradske otpadne vode¹⁴. Dok pristup kanalizacionom sistemu ima 4004 domaćinstva ili 96% od ukupnog broja domaćinstava (tabela 13).

Tabela 13: Pristup kanalizacionom sistemu u opštini Štimlje¹⁵

Sistem kanalizacije	Naselje	Br. domaćinstava
Sistem i kanalizacije Štimlje	Štimlje	2025
	Donje Godance, Gornje Godance Ljađa e Pajtimit	350
	Petrovo	150
	Molopolce	85
	Račak	125
Sistem kanalizacije u Rašince	Đurkovce	125
	Glavice	108
	Đurkovce	152
	Mužićane	248
	Rašince	150
	Vojnovce	198
Sistemi i Sistem kanalizacije u Crnojleju	Crnojlevo	132
	Belince	108
	Zborce	48
Nema još sistema kanalizacije	Pjeterštica	0
	Topilo	0
	Lanište	0
	Devetak	0
	Karačica	0
	Duga	0
	Rance	0
		Nr.
		%
Ukupno domaćinstava u opštini Štimlje		4158
Domaćinstva koja imaju pristup kanalizacionom sistemu		4004
Domaćinstva koja nemaju pristup kanalizacionom sistemu		154

4.2. Vazduh i buka

Vazduh je veoma važan element za ljudsko zdravlje i uopšte za životnu sredinu oko nas. Vazduh je stalno pod uticajem zagađenja iz mnogih izvora. Iako zagađenje vazduha uglavnom dolazi od ljudskih aktivnosti, na njega mogu uticati i prirodni fenomeni.

U opštini Štimlje ne postoji nacionalna ni lokalna stanica za praćenje kvaliteta vazduha, stoga ne postoje podaci na koje bismo se mogli pozvati za procenu kvaliteta vazduha u ovoj opštini. Ali ako uzmemo u obzir podatke sa drugih stanica i sličnosti koje opština Štimlje ima sa drugim

¹⁴Opština Štimlje, Direkcija za urbanizam, katastar i geodeziju

¹⁵Kompanija, Regionalni vodovod Priština

lokalitetima na kojima se vrši monitoring vazduha, to se procenjuje i očekuje se da je glavni problem zagađenje česticama PM10 i PM 2,5.

Opština Štimlje nema razvijenu industriju koja bi bila izvor zagađenja vazduha. Stoga su glavni izvori zagađenja vazduha domaćinstva, javne institucije koje koriste goriva za grejanje, transport i operateri eksploatacije kamena. Tabela 14 predstavlja glavne izvore zagađenja u opštini Štimlje.

Tabela 14: Izvori zagađenja vazduha u opštini Štimlje

Tip izvora zagađivača	Broj jedinica	Aktivnost zagađivača	Zagađivači ispušteni u vazduh
Predmeti za domaćinstvo / domaćinstva (kuće i stanovi)	4095	Upotreba ogreva (ugalj, drvo, pelet, itd.) za grejanje.	PM10 i PM2.5 čestice Sumpor-dioksid SO ₂ Azotni oksidi NOKS Ugljenmonoksid CO
Javne ustanove (administracija, zdravstvo, obrazovanje, kultura, sport i socijalne)	35	Upotreba ogreva (ugalj, drvo, pelet, itd.) za grejanje	PM10 i PM2.5 čestice Sumpor-dioksid SO ₂ Azotni oksidi NOKS Ugljenmonoksid CO
Objekti malih preduzeća/usluge (pekare, kafići, restorani, hoteli, prodavnice, ostale usluge)	350	Upotreba ogreva (ugalj, drvo, pelet, itd.) za grejanje	PM10 i PM2.5 čestice Sumpor-dioksid SO ₂ Azotni oksidi NOKS Ugljenmonoksid CO
Kamenolomi	53	Eksploatacija i drobljenje kamena	PM105 čestice PM2.55 čestice
Vozila(saobraćaja)	preko 5000 automjete	Upotreba ogreva (ugalj, drvo, pelet, itd.) za grejanje	PM10 i PM2.5 čestice Sumpor-dioksid SO ₂ Azotni oksidi NOKS Ugljenmonoksid CO
poljoprivreda	Poljoprivredna oprema Poljoprivrednae delatnosti	Upotreba nafte Upotreba dubriva	PM10 i PM2.5 čestice Sumpor-dioksid SO ₂ Azotni oksidi NOKS Ugljenmonoksid CO

Procenjuje se da u opštini Štimlje ima 2903 domaćinstva koja drvo koriste kao gorivo. Procenjuje se da godišnja potrošnja drveta iznosi 28.901 m³ drveta. Prosečna godišnja količina drveta koje domaćinstva koriste za grejanje je 9,33 m³¹⁶.

Dok, prema istraživanju sprovedenom u okviru projekta za razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha u Republici Kosovo, podržanog od Japanske agencije za međunarodnu

¹⁶Sektor drvne biomase na Kosovu, Integrirani pregled potražnje i ponude za drvo kao gorivo, FAO 2015.

saradnju (JICA), prosečna godišnja potrošnja drveta u stambenim zgradama iznosi 11,3 m³ dok je u stanovima iznosi 8,7 m³.

Prema ovom istraživanju, prosečna godišnja količina potrošnje uglja kod kuće iznosi 8,4 tone, dok je u kolektivnim stanovima 7 tona, dok je prosečna godišnja potrošnja peleta 5,2 tone kod kuće i 2,2 tone u stanovima (tabela 15).

Tabela 15: Prosečna godišnja količina potrošnje goriva u domaćinstvima¹⁷

Vrsta goriva	Tip zgrada	
	Kuća	Kolektivno stanovanje
Prosečna godišnja količina potrošnje drveta	11.3 m ³	8.7 m ³
Prosečna godišnja količina potrošnje uglja (lignita)	8.4 ton	7.0 ton
Prosečna godišnja količina potrošnje peleta	5.2 ton	2.2 ton

Istraživanje takođe pruža podatke o potrošnji goriva u raznim uslugama kao što su pekare, prodavnice i restorani. Prosečna godišnja potrošnja drveta u pekarama je 268 m³, u prodavnicama 35 m³, dok u restoranima iznosi 30 m³. Prosečna godišnja količina potrošnje uglja u prodavnicama je 8,8 tona, dok je u restoranima 38 tona, dok je prosečna godišnja potrošnja peleta u pekarama 2,8 tona, u prodavnicama 20,8 tona, a u restoranima 5,2 tone (tabela 16).

Tabela 16: Prosečna godišnja količina potrošnje goriva u uslugama¹⁸

Vrsta goriva	Tip usluge		
	Pekare	Prodavnice	Restorani
Prosečna godišnja količina drveta	268 m ³	35 m ³	30 m ³
Prosečna godišnja količina uglja (lignit)	0	8.8 ton	3.8 ton
Prosečna godišnja količina peleta	2.8 ton	10.8 ton	5.2 ton

U javnim zgradama u opštini Štimlje u okviru udela energetske resursa koji se koriste za grejanje dominira drvo sa 2,184 m³ i 2500 l dizela (tabela 17). Tokom 2018 i 2019 godine ugalj nije korišćen u javnim zgradama opštine Štimlje zbog zabrane korišćenja od strane Ministarstva Životne Sredine.

Tabela 17: Godišnja količina potrošnje goriva i električne energije u javnim zgradama¹⁹

Nr.	Energetski izvori energije	Godišnja potrošnja količina	Godišnja potrošnja MWh
-----	----------------------------	-----------------------------	------------------------

¹⁷Projekat razvoja kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha u Republici Kosovo, MSPP / JICA

¹⁸Isto

¹⁹Opštinski akcioni plan za energetske efikasnost (PKVEE) 2019-2021, opština Štimlje

1	Drvo	2,184 m ³	3637
2	Nafta	2500 l	270
3	Električna energija	373,291 kWh	373

Približni proračun ukupnih godišnjih emisija zagađivača vazduha po sektorima dat je u tabeli 18.

Tabela pokazuje da su glavni izvori zagađenja vazduha emisije od manjih opekotina (domaćinstva, službe i institucije) i saobraćaj.

Tabela 18: Ukupne godišnje emisije emisija u vazduh u opštini Štimlje po sektorima i zagađivačima tona / godišnje

	Lakše opekotine (domaćinstvo, komunalne usluge, javne zgrade)	Trafiku	Poljoprivred a	Kamenolomi	Ukupno
Čestice prašine PM10	322	61	23	23	429
Čestice prašine PM2.5	314	28	3	5	350
Azotni oksidi (NOKS)	31	220	80	0	331
Sumpor-dioksid (SO2)	66	0,1	0	0	66
Ugljenmonoksi d (CO)	1869	105	6	0	1980

Međutim, da bi imala detaljniji pregled glavnih izvora zagađenja i njihovog uticaja, opština treba da izvrši detaljniji popis zagađujućih materija u vazduhu.

Na osnovu nalaza ovog istraživanja mogu se predložiti konkretne mere za smanjenje zagađenja vazduha, kao što su primena čistih ekoloških tehnologija, upotreba obnovljivih izvora energije, uspostavljanje i rad mreže daljinskog grejanja u gradskom području grad., zabranjujući upotrebu uglja za grejanje, izgradnju industrijskih objekata dalje od urbanih stambenih područja i poštovanje zakona o zaštiti vazduha od zagađenja.

Ostale mere zaštite vazduha od zagađenja mogu da uključuju dodavanje zelenih površina, redovno čišćenje i održavanje puteva i podršku domaćinstvima u primeni toplotne efikasnosti u zgradama i zamenu sistema grejanja. U urbanom delu grada, opština će morati da pronade rešenje za izgradnju sistema grejanja sa posebnim naglaskom na javne zgrade.

Drumski saobraćaj i ekonomske aktivnosti smatraju se glavnim izvorima buke u opštini Štimlje, iako u opštini trenutno ne postoji organizovano merenje nivoa buke. Ovi izvori buke se naročito pojačavaju tokom sprovođenja različitih aktivnosti kao što su građevinske aktivnosti, transport robe, kamenolomi, upotreba industrijske opreme i druge.

Opština Štimlje treba da ima na umu da je buka jedna od zagađivača životne sredine i merenje njenog nivoa je neophodno za procenu nivoa izloženosti stanovništva ovom zagađivaču. Ovo je

takođe zakonski uslov koji proizilazi iz Zakona o zaštiti od buke br. 02 / L-102. Prema ovim zahtevima, opština je dužna da izradi Akcioni plan i Mapu buke, putem kojih će se identifikovati lokacije koje su izložene buci, njihov prikaz na mapi i predlog mera za sprečavanje i smanjenje zagađenja bukom.

4.3. Korišćenje zemljišta i kvalitet tla

Zemljište je važna komponenta životne sredine u kojoj biljni i životinjski svet raste i razvija se i gde se razvija poljoprivredna proizvodnja. Korišćenje zemljišta sa sobom nosi mogućnost njegove degradacije i zagađenja direktno ili indirektno, a izazov je sprečavanje degradacije zemljišta kroz posebne mere i politike zaštite zemljišta. Kontinuirani uticaji ljudskih aktivnosti dovode do degradacije kopnenih područja uzrokujući socijalno-ekonomske posledice.

Zagađenje tla dolazi uglavnom ispuštanjem otpadnih voda, upotrebom mineralnih đubriva i pesticida sa divljih deponija ili čak drugim oblicima ispuštanja štetnih materija u zemljište.

U opštini Štimlje oko 32% zemljišta se koristi kao poljoprivredno zemljište, oko 46% je šuma, negde 07% je građevinsko područje i oko 0,9% je put (tabela 19).

Tabela 19: Kategorije korišćenja zemljišta u opštini Štimlje

Kategorije korišćenja zemljišta	Površina ha	Površina %
Šume	6197.3	46.2
Poljoprivredno zemljište	4378.8	32.4
Livada	367.7	2.7
Pašnjak	871.3	6.5
Građevinska područja / naselja	93.7	0.7
Put	118.1	0.9
Neobrađena zemlja	326.3	2.4
Zemlja pod vodom	105.4	0.8
Ukupno	13420.1	100

Jedan od glavnih izvora zagađenja zemljišta su hemijska industrija, neracionalna upotreba pesticida i nemineralnih đubriva, zagađenje zemljišta radioaktivnim materijalima, zagađenje zemljišta toksičnim metalima i zagađenje tla patogenim mikroorganizmima. Takođe, gubitak kvalitetnog sloja tla od prirodnih erozionih procesa kao i od ljudskih aktivnosti kao što je nekontrolisana seča šuma smatra se jednim od glavnih faktora degradacije tla.

Na Kosovu još uvek ne postoji sistem praćenja zemljišta. U nedostatku podataka o monitoringu zemljišta / tla, teško je napraviti pouzdanu procenu. Međutim, ovaj problem je rešen kroz određene projekte. Jedan od ovih projekata bio je projekat za proučavanje poljoprivrednog

zemljišta na Kosovu koji je finansirala Evropska unija (EU) (ALPS-Agriculture Survei Pollution Survei). Glavna svrha projekta bila je procena zagađenja poljoprivrednog zemljišta.

U okviru projekta analizirani su uzorci tla za 17 teških metala, uzorci tla za indikatore plodnosti, uzorci tla za sadržaj organskih zagađivača i biljni uzorci za teške metale. Procena zagađenja zemljišta usmerena je na potencijalna područja zagađenja kao što su: industrijska područja, zagađena voda i otpad, poplave, poljoprivredne aktivnosti itd. Tabela 20 predstavlja tipove analiziranih uzoraka tla u opštini Štimlje.

Tabela 20: Vrste analiziranih uzoraka tla²⁰

Poljoprivredno zemljište /ha	Uzorak/ha	Analizirani uzorci na teške metale	Uzorci analizirani na parametre plodnosti tla
2,629.00	100	53	53

Ključni rezultati projekta navode da su: koncentracije teških metala (Zn, Cu, Cr, Ni, Cd, Pb, Hg, Zn, Cu i Ni) u skladu sa standardima zagađenja tla i nije utvrđena kontaminacija useva (povrće, žitarice i voće) teškim metalima (naročito Cr, Ni, Pb, Zn,) iz uzoraka tla za poljoprivredne svrhe.

U opštini Štimlje postoji oko 30 divljih deponija komunalnog otpada koji su izvori zagađenja zemljišta.

Eksploatacija mineralnih sirovina je još jedan fenomen oštećenja zemljišta u opštini Štimlje. Prema podacima Nezavisne komisije za rudnike i minerale, na teritoriji opštine Štimlje posluje 53 operatera čiji su predmet delatnosti eksploatacija kamena i peska. Od ovih operatera, 25 operatera ima licence za svoju delatnost, a 9 operatera nema licence za svoju delatnost²¹.

Ostali faktori koji narušavaju kvalitet tla u Štimlju su: neplanirana izgradnja, erozija i upotreba hemijskih đubriva i pesticida.

Ne postoje potpune informacije o proceni štete nastale erozijom. Gruba procena je data u procesu izrade opštinskog razvojnog plana (tabela 21). U cilju sprečavanja erozije, treba primeniti odredbe Zakona o vodama, kao i mere utvrđene Prostornim planom 2010-2020. Neophodne akcije treba da uključuju hidrotehničke mere i mere upravljanja zemljištem.

Stoga je za sprečavanje erozije potreban niz tehničkih, programskih i zakonskih mera, kao što su: Ograničavanje područja ugroženih erozijom i razvoj adekvatnih kontrola za svako područje, zakonsko definisanje područja ugroženih erozijom i redovno informisanje i vođenje za sve pogođene entitete.

²⁰ Studija zagađenja poljoprivrednog zemljišta (SZPZ) na Kosovu, MSPP / GIZ 2015

²¹ Izvor informacije: <http://opendata.cohu.org/sq/degradimi-mjedisit>

Tabela 21: Stepen erozije u opštini Štimlje prema kategorijama²²

Kategorija erozije u opštini Štimlje	Površina ha	Površina %
Veoma slaba erozija	2445	18.1
Loša erozija	8038	59.45
Sekundarna erozija	1938	14.72
Jaka erozija	11.37	0.08
Veoma jaka erozija	1036	7.6

U opštini Štimlje su važne dve oblasti u pogledu poplava:

- **Prvo** je planinsko područje gde mali potoci za vreme lošeg vremena sa intenzivnom kišom postaju veoma bujični i nose materijal koji nađu na putu i imaju veliku snagu;
- **Druga** u ravnom delu gde se zbog nedostatka nagiba terena kišnica ili otopljeni sneg ne pomera, već ostaje dok je ne upije sloj tla.

Na teritoriji Štimlje štete od poplava nisu značajne. To se opravdava činjenicom da nema velikih reka, odnosno površina bara je mala. Međutim, u gradu Štimlje bilo je slučajeva kada je reka izašla iz svog kanala i nanela štetu okolnim zgradama. To se dogodilo usled sužavanja kanala i raznih krhotina. Širenjem rečnog kanala njegov profil se povećao, a kapacitet povećao. Reka Carraleva takođe ima plitki kanal, pa se povremeno izliva i plavi aluvijalnom ravnicom.

4.4. Upravljanje otpadom

Sistem upravljanja otpadom na Kosovu je još uvek u fazi razvoja i unapređenja. U opštini Štimlje poslednjih godina je postignut napredak u upravljanju otpadom. Glavni problemi za sektor upravljanja čvrstim otpadom identifikovani su i rešeni za njihovo rešavanje kroz Plan upravljanja otpadom u opštini Štimlje 2016-2021, pa bi Lokalni akcioni plan za zaštitu životne sredine trebalo da uzme u obzir ove opštinske planove za ovaj sektor.

Opština je takođe izradila Uredbu o upravljanju otpadom na svojoj teritoriji, koja ima za cilj da integrisano reguliše pitanje upravljanja otpadom pod odgovornošću opštine. Ovom uredbom utvrđuju se raspored, sistem i uslovi za način sakupljanja, odvajanja, prerade i reciklaže otpada, vrsta, broj i način distribucije i postavljanja kontejnera, održavanje mesta na kojima se sakupljaju i način transporta.²³

Opština se odlukom br. 01-060 / 01-663 od 01.03.2018 takođe pozabavila problemom inertnog otpada, kojom je utvrđena lokacija deponije inertnog otpada za stanovnike opštine Štimlje. , u katastarskoj zoni - Belinc e identifikovana kao društvena imovina šumarske privrede, ukupne površine: 17055 m² (deo katastarske parcele br. 6-69, površine 6129 m², i deo katastarske

²²Opštiniski Razvojni Plan opštini Štimlje

²³Uredba o upravljanju otpadom na teritoriji opštine Štimlje, 2018

parcele Br. 6-70, površine 10926 m²). Korišćenje lokacije za odlaganje inertnog otpada prema odredbi ove odluke vršiće se tokom 5 (pet) godina.

Usluga sakupljanja otpada u opštini Štimlje ne odnosi se na sva naselja u opštini i ne uključuje sva domaćinstva. Od ukupnog broja domaćinstava u opštini Štimlje (4158 domaćinstava), oko 2099 domaćinstava ili 50,5% njih je uključeno u usluge sakupljanja otpada (tabela 22)

Tabela 22: Pokrivenost teritorije opštine uslugama sakupljanja otpada²⁴

Usluge sakupljanja otpada u opštini Štimlje	Nr.	%
Ukupan broj stanovnika (registracija 2011)	27,324	100
Broj opsluženih stanovnika (2019)	13,793	50.5
Ekonomija domaćinstava u opštini (2011)	4,158	100
Domaćinstva uključena u sistem sakupljanja otpada (2019)	2,099	50.5
Javne ustanove u opštini	32	100
Javne institucije uključene u sistem sakupljanja otpada (2019)	28	87.5
Broj aktivnih preduzeća u opštini	350	100
Broj preduzeća koja prihvataju uslugu sakupljanja otpada (2019)	298	85.1%

Što se tiče opštinske imovine za sakupljanje i transport otpada, opština Štimlje ima 2163 kontejnera različitih veličina, 3 kamiona i 3 traktora.

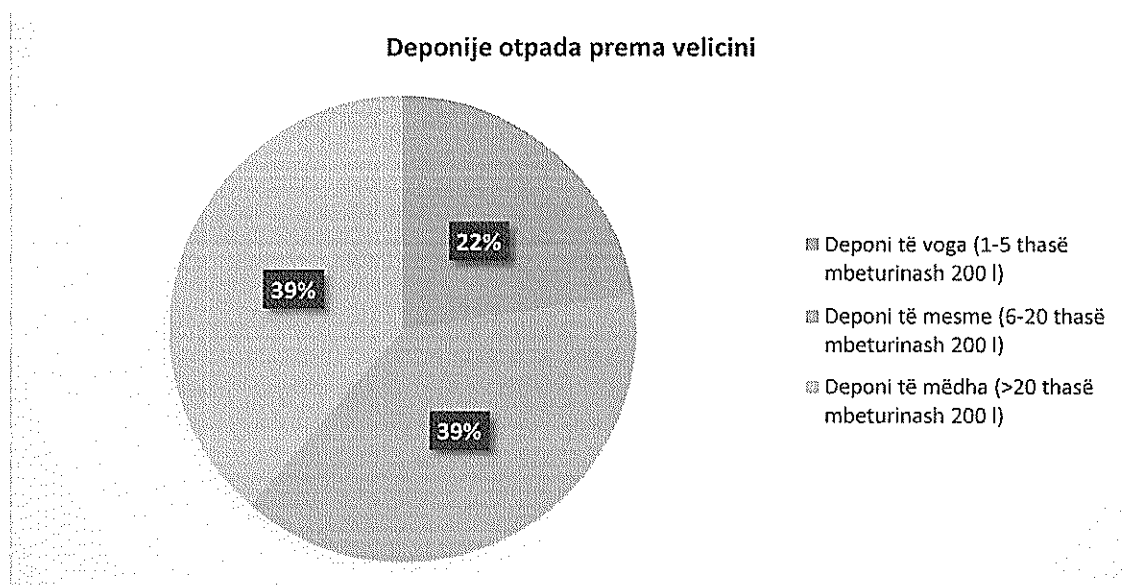
Dnevno se sakupi i isprazni 30 tona otpada. Količina odlaganja otpada po stanovniku godišnje iznosi 105,7kg. Stopa sakupljanja usluge sakupljanja otpada tokom 2019. godine značajno se poboljšala i dostigla je oko 98%.

Ukupna količina komunalnog otpada prikupljenog za 2019. godinu u opštini Štimlje iznosila je 3.363,51 tona. U roku od godinu dana stvara se 243,85 kg po stanovniku, ili 0,67 kg otpada dnevno po stanovniku.

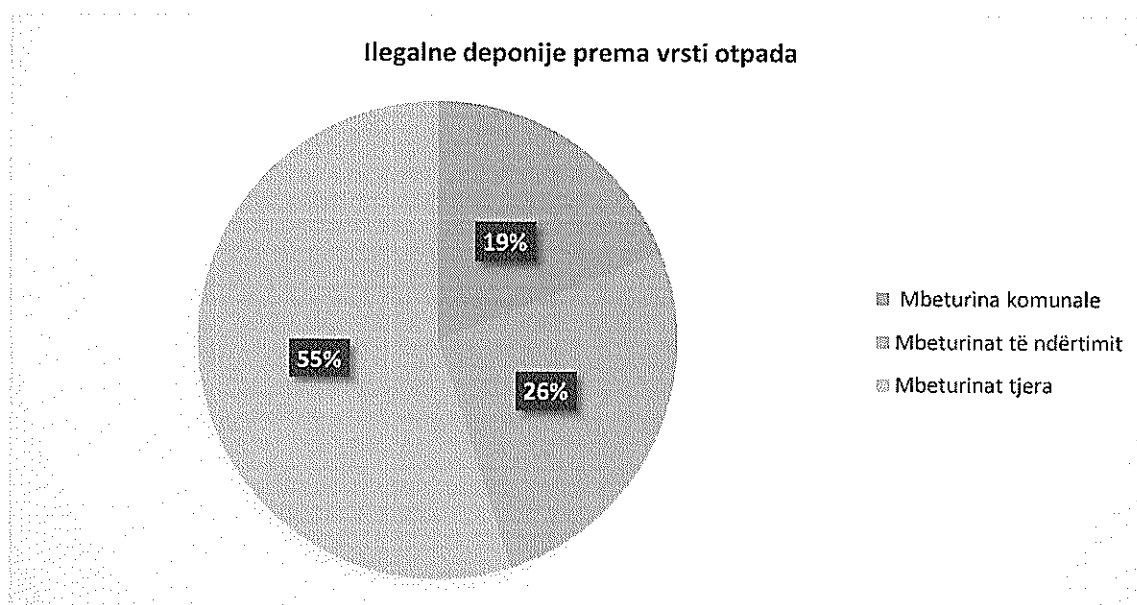
Otpad prikupljen od RKV "Pastertia", šalje se na transfer stanicu u Uroševcu, a odatle se otpad šalje na odlaganje u sanitarno skladište u Velekinci, Gnjilane.

Ilegalne deponije i dalje su jedan od glavnih problema u sektoru otpada u opštini (slike 5 i 6). U 2019. godini identifikovana je 31 ilegalna deponija. Prema veličini 7 su male deponije (vreće od 1-5 200 l), 12 srednje deponije (vreće od 6-12 200 l) i 12 velike deponije (preko 12 vreća od 200 l).

²⁴Izveštaj o statusu komunalnog otpada 2019, KKUO

Slika 5: Ilegalne deponije u opštini Štimlje prema veličini

Slika 6: Ilegalne deponije u opštini Štimlje prema vrsti otpada

Što se tiče reciklaže, opština Štimlje još uvek nije uspela da sprovede nijedan program organizovan na celoj teritoriji opštine. Još uvek ne postoje programi za odvajanje otpada na izvoru, kao što ne postoje inicijative za kompostiranje organskog otpada.

Drugo pitanje koje su pokrenuli građani je čišćenje i održavanje puteva u gradu Štimlje. Osim što nema dobrog održavanja ni protiv ugovaranja javnog preduzeća „Pastertia“, građani se žale da neki delovi grada, naselja i magistralni putevi uopšte nisu očišćeni²⁵.

²⁵Naša opština, Izveštaj o monitoringu opštine Štimlje, Organizacija Polis, 2017

4.5. Priroda i biodiverzitet

Prirodno nasleđe odnosi se na biodiverzitet, uključujući floru i faunu, ekosisteme i geološke strukture. Zaštita i korišćenje prirode regulisano je zakonom br. 03 / L-233 o zaštiti prirode²⁶. Prema ovom zakonu, popis svih komponenata biološke, geološke raznolikosti predela - tipova, tipa naselja, geolokacija i pejzaža, kartografski prikaz ugroženih vrsta, geolokalnosti i tipova naselja itd. vrši Kosovski institut za zaštitu prirode. Od osnivanja Kosovskog instituta za zaštitu prirode (IKMN) mnoga područja, spomenici i druge vrednosti prirode su uzete pod zakonsku zaštitu. Ova institucija je u saradnji sa opštinom Štimlje identifikovala neka značajna područja prirode na teritoriji opština. U okviru spiska zaštićenih područja u opštini Štimlje, pećina Pjetershtica, pećina Devetak i kompleks bora u Štimlju predstavljaju najvažnija područja (tabela 23).

Tabela 23: Spisak zaštićenih područja u Štimlju

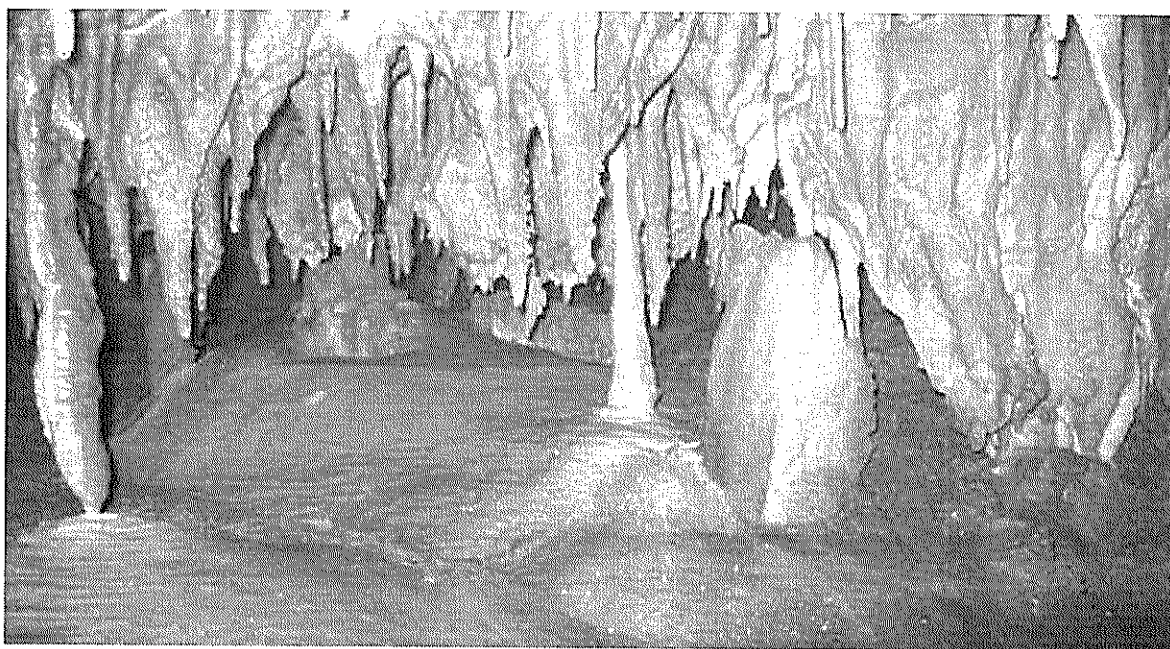
Naziv objekta	Mesto	Pov (ha)	Godina zaštite	Kategorija	Opis vrednosti	Stanje	Natpisi
Aljuševo Stablo	Rasince	5 ari	2016	III	Spomenik prirode botaničkog karaktera	Dobro	Postoji informativna tabla
Stabla blizanci	Gornje Godance	5 ari	2016	III	Spomenik prirode botaničkog karaktera	Dobro	Postoji informativna tabla
Sahitovo stablo	Gornje Godance	5 ari	2016	III	Spomenik prirode botaničkog karaktera	Dobro	Oštećena informativna tabla
Hrastovi trupci (Quercus sp.)	Molopoljec	15 ari	2016	III	Spomenik prirode botaničkog karaktera	Dobro	Postoji informativna tabla
Kompleks Borova (Pinus Nigra)	Shtime	iznad 35 ha	2016	IV	Pejzaž zaštićene prirode	Dobro	Postoji informativna tabla
Kestenje Štimlja	Štimlje	10 ari	2016	III	Spomenik prirode botaničkog karaktera	Dobro	Nedostaje informativna tabla
Jama Pjeterstice	Pjeterstica	1 ha	2016	III	Spomenik prirode geomorfološkog karaktera	Dobro	Oštećena informativna tabla
Jama devetaka i Izvora	Devetak	1 ha	2016	III	Spomenik prirode geomorfološkog i hidrološkog karaktera	Dobro	Nedostaje informativna tabla
Izvor "Crno Vrelo"	Petrovo	1 ha	2016	III	Spomenik prirode sa hidrološkim karakterom	Dobro	Nedostaje informativna tabla

²⁶<https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2716>

Jama Imera Devetaka	Devetak	1 ha	2016	III	Spomenik prirode geomorfološkog karaktera	Dobro	Nedostaje informativna tabla
------------------------	---------	------	------	-----	---	-------	------------------------------------

Pećina Pjetersticen nalazi se u selu Pjeterstica na brdu zvanom Suka e Vogel. To je još uvek neistražena pećina koja je po nekim karakteristikama slična mermernoj pećini u Gadimeu. Pećinu u Pjetlištici otkrila je 2. septembra 2003. godine grupa dece iz ovog sela. Pećina ima vrlo lepe poglede pune kristala i sjaja, počev od ulaza. Geološka konstrukcija brda Suka e Vogel, gde je pećina otkrivena, veoma je složena. Teren je sastavljen uglavnom od serpentina, gde na nekim mestima imamo vrlo izmenjene serpentine. Na ovom brdu postoji deo izgrađen od glinenih škrljaca. Nastavljajući put oko brda Suka e Vogel, stalno se smenjuju stene, glineni škrljci različitih boja i sa različitim stepenom razaranja. Između škrljaca nalaze se krečnjaci koji su otkriveni samo u delu gde je ulaz u pećinu, dok koliko traje ovaj

niz krečnjaka i u kom smeru se nastavlja, trenutno nije istraženo²⁷. Pećina Pjetershtica je uzeta pod zaštitu od strane Skupštine opštine Štimlje 2017 godine.

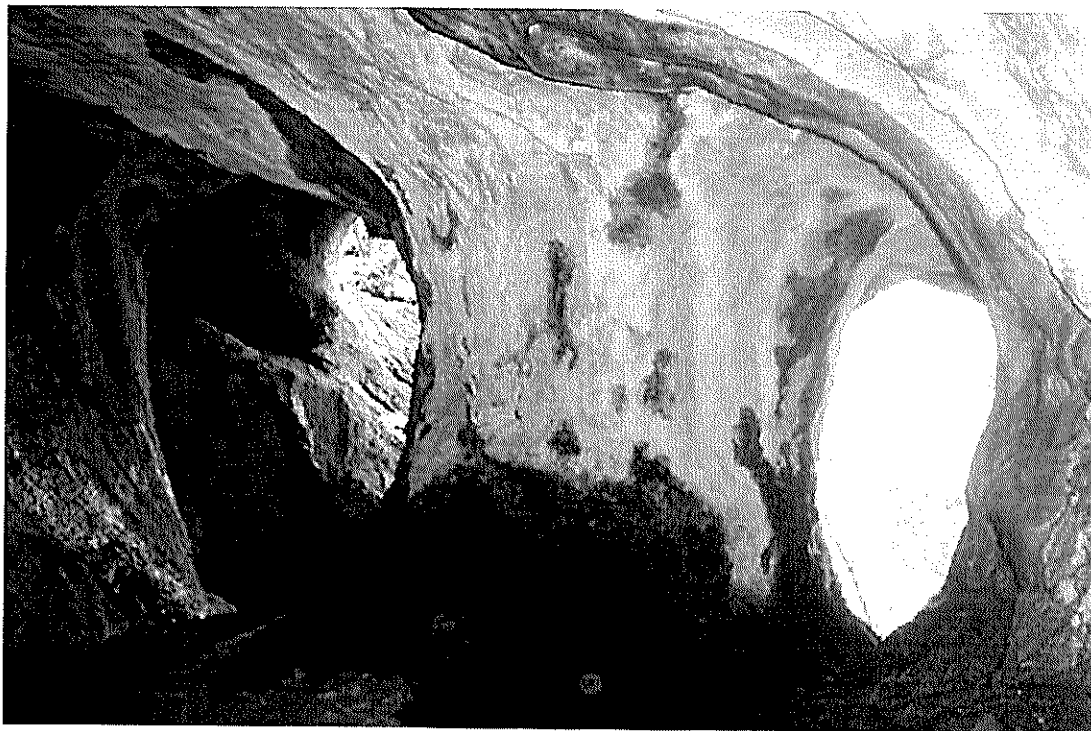

Slika7: Pećina Pjeterštice

Pećina Devetaka je još jedna prirodna vrednost opštine Štimlje. Slučajno ga je otkrio 2013 godine mladić koji je kopao bagerom kako bi izvadio kamenje. Nalazi se u selu Topillo, nekoliko metara iznad mesta Vrela e Zeza. Pećina ima prirodan ulaz, hodnik koji se nastavlja oko 20 metara, dok deo iza njih ima tesnac, koji još uvek nije istražen. Teritorija sela Topille poznata je i po drugim pećinama, dok je otkriće ove pećine novina za ovu opštinu, a očekuje se da će se u budućnosti pripremiti za otvaranje za posetioce. Ovu špilju je takođe uzela u zakonsku zaštitu

²⁷Vrednosti prirodnog nasleđa Kosova, KIZP 2005

opština Štimlje, a preduzete su i mere da se zaštiti od oštećenja. Područje u kome je pećina pronađena, naime put od Guri i Shtrenjte do sela Topillo, poznato je i po drugim atrakcijama, kao što su pećina Imer Devetaku, srednjovekovni zamak Topilla, pećina Slepih miseva, takođe poznata kao pećina Topila.

Slika8:Pećina Devetaka

Međutim, uprkos činjenici da su proglašene zaštićenim, opština još uvek nije uložila u otvaranje ovih pećina za posetioce. Zbog toga bi jedna od aktivnosti opštine Štimlje u budućnosti trebalo da bude usmerena na pripremu ovih pećina koje će biti otvorene za posetioce i promociju njihovih vrednosti za turističke aspekte.

Flora opštine Štimlje - Planinskim delom dominiraju mešovite šume. Od drveća postoje listopadne vrste poput hrasta (*Kuercus cerris*), hrasta, bukve (*Fagus silvatica*), graba (*Carpinus orientalis*). Ostale vrste koje su predstavljene kao usamljene, poput brekije, lipe (*Tilia kordata*), jasena itd., Imaju ograničenu distribuciju.

Rasprostranjeni su i grmlje poput tane (*Cornus mas*), gloga (*Crataegus monogina*), gloga (*Rosa canina*), divljeg voća (*Rubus fruticosus*), bresta (*Sambucus nigra*), kolumbina (*prunus spicosa*), lešnika (*Corilus*.) na visokim mestima orlova paprat (*Pteridium akuilinium*) itd.

Fauna na teritoriji Štimlja- Kao rezultat antropogenih aktivnosti, posebno onih tokom transformacije prirodnog prostora u poljoprivrednu, industrijsku ili stambenu teritoriju, neke životinjske vrste koje su postojale na ovim prostorima su nestale ili nestaju. Vrste koje su odavno

nestale sa ovih terena su: jelen, divlja koza, vodene kozice itd. Sadašnje vrste su otpornije na ponuđene ili nametnute uslove, ali čak i kod ovih vrsta dolazi do smanjenja njihovog broja.

Vrste koje se i dalje nalaze na teritoriji Štimlje su: medved (*Ursus arctos*), vuk (*Canis lupus*), lisica (*Vulpes vulpes*), obični gnoj, divlja svinja (*Sus scrofa*), veverica (*Meles meles*), veverica (*Sciurus vulgaris*), martes foina, vidra, zec (*Orictolagus cuniculus*), neke vrste sitnih glodara, jastrebovi, sivi sokol, sokol (*Falco tinnunculus*), sova, koliba (*Bubo bubo*), vrabac, vrabac, divlji golub, kumrija, neki vrste gavrana, djetlić (*Dendrocopus major*), kukavica (*Cuculus canorus*), lovor, snežnica, divlje patke (*Anser anser*), divlje guske (*Anas platyrhynchos*), rode (prelazne vrste i retko se sreću), močvarne kornjače, šumske kornjače, sive gušteri, zidni gušteri, zeleni gušteri, poskoci, šarena zmija, vodena zmija (neotrovna), picrraku (*Salamandra atra*), triton (*Triturus*) zelena, ljuskava žaba, šaran (*Ciprinus caprio*), slonovača, škob, mnoge vrste beskičmenjaka e itd.

Opština još uvek nije izradila program zaštite biodiverziteta na svojoj teritoriji. Takođe ne postoji plan za razvoj i promociju planinskog i pećinskog turizma.

Opština još uvek nije izradila program zaštite biodiverziteta na svojoj teritoriji. Takođe ne postoji plan za razvoj i promociju planinskog i pećinskog turizma.

Šume i pašnjaci - Ukupna površina šuma u opštini Štimlje iznosi 6377,8 ha ili 47,4% od ukupne površine opštine. 2926,8 ha ili 45,9% šuma su javne šume, dok je 3451 ha ili 54,1% šuma u privatnom vlasništvu. Reljef ima glavni uticaj na obim šuma, jer je ceo region brdsko-planinski blizu 48%. Stoga šume većinom leže na ovim prostorima. Dominiraju mešovite listopadne šume.

U opštini Štimlje takođe postoje mnoga gola područja koja trenutno imaju status pašnjaka. Ovo područje se može planirati za pošumljavanje, čime se povećava površina šuma, ali bi istovremeno imalo pozitivan uticaj na sprečavanje erozije.

Među glavnim problemima ostaje ilegalna seča šume, što je zabrinjavajući fenomen i zahteva pažnju i mere koje preduzimaju opština i Agencija za šume. Ovaj fenomen je posebno evidentan u šumama koje leže oko naselja Mollopolc, Devetak, Llanishte, Petrove, Topille, Rance, Carraleva i Zborc.

U okviru poboljšanja gazdovanja šumama, opština Štimlje je u saradnji sa udruženjima privatnih vlasnika šuma i Agencijom za šume i uz podršku donatora imala nekoliko inicijativa za zajedničko gazdovanje šumama. Da bi se poboljšalo stanje šuma, ove inicijative treba podržati i nastavice se i u budućnosti. Takođe je neophodno podržati i izgraditi kapacitet privatnih šumarskih udruženja i drugih udruženja i grupa koje se fokusiraju na svoju posvećenost zaštiti šuma, prirode i biodiverziteta.

Slika 9: Šume na području klisure Crnoljevo

5. Glavni ekološki problemi

Tabela 24: Glavni ekološki problemi

Opis glavnih ekoloških problema po sektorima
Vodni resursi i njihovo upravljanje
• Ispuštanje kanalizacije u reku bez prethodnog tretmana; • Degradacija korita reka; • Nedovoljna količina površinskih i podzemnih voda; • Loš kvalitet površinske vode u nekim oblastima; • Pristup vodovodnoj mreži još nije obezbeđen za sva domaćinstva; • Neefikasna zaštita potoka i vodnih resursa.
Vazduh i buka
• Loš kvalitet vazduha u urbanim sredinama; • Nedostatak inventara zagađivača vazduha; • Nedostatak lokalnog akcionog plana za kvalitet vazduha; • Nedostatak lokalnog plana za zaštitu od buke; • Drobilice su izvor čestica prašine u vazduhu.
Korišćenje zemljišta i kvalitet tla

• Gubitak visokokvalitetnog poljoprivrednog zemljišta zbog širenja naselja i ekonomskih aktivnosti; • Zagađenje zemljišta sa deponija i druge ekonomske aktivnosti; • Fragmentacija poljoprivrednih parcela i zemljišta; • Promena odredišta poljoprivrednog zemljišta; • Degradacija tla usled rudarskih aktivnosti i erozije;
Menaxhimi i mbeturinave
• Neefikasno upravljanje otpadom u javnim prostorima; • Nepotpuno uključivanje domaćinstava u sistem sakupljanja otpada; • Nelegalne deponije u nekim oblastima opštine; • Nizak nivo odvajanja, reciklaže i kompostiranja otpada. • Ograničeni tehnički kapaciteti za sakupljanje i transport otpada;
Natyra dhe biodiversiteti
• Nedostatak lokalnog programa zaštite biodiverziteta; • Nedovoljna zaštita biodiverziteta i prirodnog pejzaža; • Nedostatak investicija u zaštićena područja; • Degradacija šuma i povećanje nelegalne sječe; • Degradacija prirodnih staništa i pejzaža; • Nedostatak lokalnih planova za razvoj turizma i promociju ekoturizma. • Odlaganje otpada drvene biomase od testera i drugih drvnih zanata kao što je otpad.
Të përgjithshme
• Nizak nivo ekološke svesti; • Nisko učešće javnosti u odlučivanju o životnoj sredini; • Nedovoljna primena SEA i EIA za planove, programe i projekte na lokalnom nivou; • Mali broj inspektora za sektor životne sredine. • Ograničeni budžet u sektoru zaštite životne sredine.

6. Ekološki prioriteti za period 2021-2025

Tabela 25: Ekološki prioriteti za period 2021-2025

Opis glavnih ekoloških prioriteta po sektorima
Vodni resursi i njihovo upravljanje
• Zaštita kvaliteta površinskih voda i povećanje kapaciteta za prečišćavanje otpadnih voda; • Povećanje kvaliteta i količine vode za piće; • Zaštita od poplave;
Vazduh i buka
• Kompletiranje regulatorne, programske i institucionalne osnove za upravljanje zagađenjem vazduha;

• Poboljšanje kvaliteta vazduha; • Poboljšanje informacija i podizanje svesti o zaštiti od zagađenja vazduha; • Smanjenje buke;
Korišćenje zemljišta i kvalitet tla
• Zaštita visokokvalitetnog poljoprivrednog zemljišta od gradnje; • Zaštita tla od erozije i poboljšanje degradiranog tla; • Smanjenje onečišćenja tla iz direktnih i indirektnih izvora;
Upravljanje otpadom
• Poboljšanje sistema sakupljanja otpada; • Eliminacija divljih deponija; • Povećanje nivoa i mogućnosti za odvajanje, recikliranje i kompostiranje otpada; • Organizovanje kampanja za podizanje svesti o otpadu.
Priroda i biodiverzitet
• Povećanje broja zaštićenih područja i promocija njihovih prirodnih vrednosti; • Sprečavanje akcija koje štete prirodi, biodiverzitetu i šumama; • Prepoznavanje značaja biodiverziteta i njegovih vrednosti; • Korišćenje otpada drvne biomase za grejanje.
Generalno
• Sprečavanje uticaja na životnu sredinu od novih negativnih dešavanja; • Podizanje ekološke svesti i promovisanje društvenog učešća u odlučivanju o životnoj sredini; • Jačanje inspektorata za sprovođenje zakona u oblasti životne sredine;

Poboljšanje kvaliteta vazduha i zaštite od buke															
Kompletiranje regulatore, programske i institucionalne osnove za upravljanje zagađenjem vazduha	Izrada lokalnog akcionog plana za kvalitet vazduha	DJU Donatori													
	Izrada uredbe za upravljanje kvalitetom vazduha	DJU Donatori													
	Sprovedi aktivnosti Lokalnog plana mobilnosti i razmotriti plan	DDJU													
Poboljšanje kvaliteta vazduha	Identifikacija izvora zagađenja vazduha istraživanjem izvora emisija u vazduh	DJU													
	Širenje zelenih površina	DJU													
	Zabrana upotrebe uglja za grejanje u gradskom području	Inspektorat													
	Priprema projekta izgradnje infrastrukture za centralno grejanje na biomasu	DJU DER CNVP													
Poboljšanje informacija i podizanje svesti o zaštiti od zagađenja vazduha	Podizanje svesti javnosti o prednostima stvorenim primenom efikasnih mera u stambenim zgradama	DJU DIER													
	Kupovina mobilne stanice za praćenje kvaliteta vazduha postala je teritorija opštine Štimlje	DJU Direktorata nabavke													
	Podsticaj i tehnička podrška domaćinstvima za obnovu zgrada i poboljšanje toplotne izolacije	Opština DJU													
Smanjenje buke	Izrada lokalnog plana za smanjenje buke	Opština DJU													
	Postavljanje barijera za smanjenje buke	Opština DJU													
	Smanjivanje saobraćaja teških vozila u gradskom području (Oznaka puteva za prolazak vozila preko težine 7,5)	Opština DJU													

Eliminacija divljih deponija otpada	Čišćenje divljih opštinskih deponija i deponija od starih automobila	DJU RKV Pastertia														
			DJU Inspektorat													
Povećanje nivoa i mogućnosti za reciklažu i kompostiranje otpada	Primena novčanih kazni za fizička i pravna lica koja otpad odlažu na neadekvatna mesta															
	Povećanje tehničkih kapaciteta za odvajanje otpada na izvoru	DJU RKV Pastertia														
	Kampanja podizanja svesti o reciklaži komunalnog otpada	DJU Civilno Društvo														
	Distribucija kućnih kompostera za kompostiranje organskog otpada	DJU RKV Pastertia GIZ														
	Razvoj lokalnog akcionog programa za biodiverzitet	DJU Donatori														
Povećavanje broja zaštićenih područja i promocija njihovih prirodnih vrednosti	Zaštita novih područja prirode	DJU KIZP														
	Obeležavanje zaštićenih područja prirode	DJU														
	Kampanja podizanja svesti za zaštitu prirode i promociju ekoturizma	DJU DER														
	Sprovođenje mera za sprečavanje šumskih požara	DJU DER														
	Kontrola ilegalnog lova	DER Agencija za šume														
Sprečavanje radnji koje štete prirodi, biodiverzitetu i šumama	Zaštita šuma od degradacije i divlje seče	DER Agencija za šume														
	Effikasna primena EIA u projektima na lokalnom nivou	DER Opština DJU														
Izgradnja instituciona lnih	Sprečavanje uticaja na životnu sredinu od novih dešavanja	Opština DJU DER														
	Integracija SEA u planove i programe na lokalnom nivou	Opština DJU DER														

	Podizanje ekološke svesti i promovisanje društvenog učešća u donošenju ekoloških odluka	Organizovanje kampanja podizanja svesti u osnovnim školama za zaštitu životne sredine	DJU DO DKOS																
	Jačanje inspekcije za zaštitu životne sredine	Saradnja sa nevladinim organizacijama i civilnim društvom u procesu donošenja ekoloških odluka	Opština DJU																
	Povećavanje broja inspektora za sektor životne sredine i otpada	Poboljšanje uslova rada inspektora i sprovođenje simulacija	Opština DJU																
	DJU	DJU	DJU																

8. Plan praćenja primene LAPŽS

Tabela 27: Plan praćenja implementacije LAPŽS, indikatori uspeha i očekivani

Br.	Prioritet	Akcije	Pokazatelji uspeha	Očekivani uticaj
1.	Zaštita kvaliteta površinskih voda	• Priprema projekta za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda; • Instalacija postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda malog kapaciteta; • Čišćenje deponija na obalama reke Štimlje; • Primeniti AU o stopama ispuštanja otpadnih voda iz opere. ekonomski;	• Pripremljeni projekat; • Broj instaliranih postrojenja; • Broj očišćenih deponija; • Broj slučajeva sprovođenja normi ispuštanja otpadnih voda od strane ekonomskih operatora;	• Završen projekat; • Instalirane male instalacije; • Očišćene deponije; • Primenjena uputstva o stopama emisije od operatora.

2.	Povećanje kvaliteta i količine vode za piće	• Priprema projekta za akumulaciju; • Regulisanje mreže za sakupljanje zagađenih i atmosferskih voda; • Povećanje broja domaćinstava koja imaju pristup vodovodnoj mreži;	• Pripremljeni projekat; • Dužina mreže za sakupljanje otpadnih voda i atmosferskih voda; • Broj novih domaćinstava priključenih na vodovodnu mrežu;	• Završen projekat; • Regulisana mreža za sakupljanje otpadnih voda i atmosferskih voda; • Domaćinstva priključena na vodovodnu mrežu;
3.	Zaštita od poplave	• Finalizacija projekta za regulaciju korita Štimlja; • Podizanje svesti o slučajevima poplava;	• Završen projekat; • Broj građana uključenih u kampanje podizanja svesti i broj distribuiranih materijala za podizanje svesti;	
4.	Kompletiranje regulatorne, programske i institucionalne osnove za upravljanje zagađenjem vazduha	• Izrada lokalnog akcionog plana za kvalitet vazduha; • Izrada propisa za upravljanje kvalitetom vazduha; • Sprovedenje lokalnog plana mobilnosti;	• Konačni lokalni akcioni plan za kvalitet vazduha; • Pripremljena uredba o upravljanju kvalitetom vazduha; • Broj sprovedenih aktivnosti Lokalnog plana mobilnosti;	• Usvojen i sproveden lokalni akcioni plan za kvalitet vazduha; • Usvojeni i primenjeni propisi o upravljanju kvalitetom vazduha; • Implementiran lokalni plan mobilnosti;
5.	Poboljšanje kvaliteta vazduha	• Identifikacija izvora zagađenja vazduha kroz istraživanje izvora emisije u vazduh; • Proširenje zelenih površina; • Zabrana upotrebe uglja za grejanje u urbanom području; • Priprema projekta za izgradnju infrastrukture za daljinsko grejanje sa kogeneracijom iz elektrana.	• Istraživanje izvora emisije u vazduh; • Površina novih zelenih površina; • Usvojena odluka o zabrani uglja; • Pripremljeni projekat;	• Identifikovani izvori zagađenja vazduha; • Proširene zelene površine; • Poboljšan kvalitet vazduha; • Završen projekat;
6.	Poboljšanje informacija	• Podizanje svesti javnosti o prednostima stvorenim primenom efikasnih mera u	• Broj građana uključenih u	• Podignuta svest o efikasnosti u

	i podizanje svesti o zaštiti od zagađenja	stambenim zgradama; • Kupovina mobilne stanice za praćenje kvaliteta vazduha na teritoriji opštine Štimlje; • Kampanje za podizanje svesti o kvalitetu vazduha. • Podsticanje i tehnička podrška domaćinstvima za obnovu zgrada i poboljšanje toplotne izolacije.	kampanje podizanja svesti; • Broj objavljenih materijala za podizanje svesti; • Kupljena mobilna stanica za nadgledanje vazduha; • Broj brošura, • Broj domaćinstava koja su poboljšala toplotnu izolaciju.	stambenim zgradama; • Praćen kvalitet vazduha na teritoriji opštine Štimlje; • Informisanje građana o poboljšanom kvalitetu vazduha. • Poboljšana toplotna izolacija u domaćinstvima i smanjena potražnja za energijom.
7.	Smanjenje buke	• Izrada lokalnog plana za smanjenje buke; • Uspostavljanje barijera za smanjenje buke; • Smanjivanje cirkulacije teških letelica u urbanom području; • Sprovođenje plana ograničenja prekoračenja normi buke u urbanim sredinama.	• Pripremljen lokalni plan za smanjenje buke; • Dužina barijera postavljenih za smanjenje buke; • Broj teških vozila u optjecaju u gradskom području; • Broj žalbi na prekoračenje normi buke u urbanim sredinama	• Usvojen i sproveden lokalni plan za smanjenje buke; • Smanjena buka u određenim oblastima; • Smanjen gust promet vozila u gradskom području; • Ograničenja za prekoračenje normi buke u primenjenim urbanim sredinama.
8.	Zaštita visokokvalitetnog poljoprivrednog zemljišta od gradnje	• Kampanja podizanja svesti i informisanja za zaštitu poljoprivrednog zemljišta; • Zabrana gradnje na poljoprivrednom zemljištu; • Zaštita poljoprivrednog zemljišta od parcijalizacije; • Izrada katastra zemljišta.	• Broj sastanaka sa poljoprivrednicima i broj materijala za podizanje svesti i informisanje o zaštiti poljoprivrednog zemljišta; • Broj građevina na poljoprivrednom zemljištu; • Broj slučajeva parcijalizacije poljoprivrednog zemljišta;	• Podignuta svest i informacije o zaštiti poljoprivrednog zemljišta; • Izgradnja na smanjenom poljoprivrednom zemljištu; • Smanjena parcijalizacija poljoprivrednog zemljišta; • Katastar poljoprivrednih zemljišta u upotrebi.

			• Izrađen katastar zemljišta	
9.	Zaštita tla od erozije i poboljšanje degradiranog tla	• Identifikacija zemljišta pogođenih erozijom; • Pošumljavanje kopnenih površina pogođenih erozijom; • Primena subvencija i podsticaja za poljoprivrednike koji rade na pustari; • Proširenje mreže za navodnjavanje.	• Kopnena područja pogođena erozijom; • šumovita kopnena područja; • Broj slučajeva koje poljoprivrednici subvencionišu i stimulišu od strane opštine; • Zemljišta uključena u mrežu za navodnjavanje.	• Identifikovana tla pogođena erozijom; • Šumska područja pogođena erozijom pošumljena; • Ostvarene subvencije i podsticaji za poljoprivrednike koji rade na pustoši; • Proširena mreža za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta.
10.	Smanjiti zagađenje tla iz direktnih i indirektnih izvora	• Čišćenje poljoprivrednog zemljišta sa deponija komunalnog otpada. • Kampanja informisanja poljoprivrednika o pravilnoj upotrebi hemijskih đubriva i poboljšanju kvaliteta tla.	• Broj očišćenih deponija na poljoprivrednom zemljištu; • Broj poljoprivrednika uključenih u kampanje podizanja svesti.	• Poljoprivredno zemljište očišćeno od deponija komunalnog otpada. • Poljoprivrednici svesni pravilne upotrebe hemijskih đubriva
11.	Poboljšanje sistema sakupljanja otpada	• Povećanje broja domaćinstava u sistemu sakupljanja otpada; • Povećanje tehničkih kapaciteta kompanije za čišćenje za sakupljanje otpada.	• Broj novih domaćinstava u sistemu sakupljanja otpada; • Broj novih kontejnera i kamiona RKO Čistoća za sakupljanje otpada.	• Povećan broj domaćinstava u sistemu sakupljanja otpada; • Tehnički kapaciteti kompanije za čišćenje za sakupljanje otpada.
12.	Eliminacija divljih deponija	• Čišćenje divljih opštinskih deponija i deponija od starih automobila; • Primena novčanih kazni za fizička i pravna lica koja otpad odlažu na neadekvatna mesta;	• Broj očišćenih divljih deponija; • Broj kazni za fizička i pravna lica koja odlažu otpad na neadekvatna mesta;	• Očišćene divlje deponije; • Primenjena AU o obaveznom kaznama za otpad.

13.	Povećanje nivoa i mogućnosti za reciklažu i kompostiranje komunalnog otpada	• Povećanje tehničkih kapaciteta za reciklažu otpada na izvoru; • Kampanja podizanja svesti o reciklaži komunalnog otpada. • Distribucija kompostera za domaćinstvo za kompostiranje organskog otpada.	• Distribuiran broj kontejnera za odvajanje otpada na izvoru; • Broj građana uključenih u kampanje podizanja svesti. • Distribuiran broj kućnih kompostera za kompostiranje organskog otpada.	• Povećani tehnički kapaciteti za reciklažu otpada na lokaciji izvora; • Podignuta svest građana o reciklaži komunalnog otpada. • Smanjena je količina organskog otpada koji se šalje na deponiju..
14.	Povećavanje broja zaštićenih područja i promocija njihovih prirodnih vrednosti	• Izrada lokalnog akcionog programa za biodiverzitet; • Zaštita novih područja prirode; • Označavanje zaštićenih područja prirode; • Kampanja podizanja svesti o zaštiti prirode i promociji ekoturizma	• Izraden lokalni akcioni plan za biodiverzitet; • Broj novih zaštićenih područja prirode; • Označen broj zaštićenih područja prirode; • Broj građana uključenih u kampanje podizanja svesti;	• Odobreni lokalni akcioni plan za biodiverzitet; • Zaštićene vrednosti prirode; • Označena zaštićena područja prirode; • Podignuta svest o zaštiti prirode i promociji ekoturizma;
15.	Sprečavanje akcija koje štete prirodi, biodiverzitetu i šumama	• Sprovođenje mera zaštite od požara; • Kontrola ilegalnog lova na divlje vrste faune; • Zaštita šuma od degradacije i nelegalne sječe.	• Broj mera za sprečavanje požara; • Broj akcija za zaustavljanje ilegalnog lova; • Broj aktivnosti na sprečavanju degradacije i ilegalne seče šume.	• smanjen broj šumskih požara; • Ilegalni lov na smanjene divljači; • Šume zaštićene od degradacije i ilegalne seče.
16.	Sprečavanje uticaja na životnu sredinu od novih dešavanja	• Efikasna primena EIA u projektima na lokalnom nivou; • Integracija SEA u planove i programe na lokalnom nivou.	• Broj EIA izveštaja o projektima na lokalnom nivou; • Broj SEA izveštaja o planovima i programima na lokalnom nivou.	• PUO na lokalno sprovedenim projektima; • SEA u okviru planova i programa na lokalnom nivou.
17.	Podizanje ekološke svesti i promovisanje društvenog učešća u	• Organizovanje kampanja podizanja svesti o zaštiti životne sredine u osnovnim	• Broj učenika i škola uključenih u kampanje podizanja svesti;	• Podignuta svest učenika osnovnih škola o zaštiti životne

	donošenju ekoloških odluka	školama; • Saradnja sa nevladinim organizacijama i civilnim društvom u procesu donošenja ekoloških odluka;	• Broj NVO-a i članova civilnog društva uključenih u proces donošenja ekoloških odluka;	sredine; • Uspostavljena saradnja sa nevladinim organizacijama i civilnim društvom na procesu donošenja ekoloških odluka;
18.	Jačanje inspekcije za zaštitu životne sredine	• Povećanje broja inspektora za životnu sredinu i sektor otpada; • Pобољшanje uslova rada inspektora i sprovođenje podsticaja.	• Broj inspektora za životnu sredinu i sektor otpada; • Broj opreme i alata kao i oblici podsticaja..	• Povećan broj inspektora za životnu sredinu i sektor otpada; • Pобољшани uslovi rada za inspektore i primenjene simulacije.

9. Reference i izvori informacija

1. Usvajanje privremene liste MKOS
2. Degradacija životne sredine, Organizacija "Çohu" (<http://opendata.cohu.org>)
3. Naša opština, Izveštaj o monitoringu opštine Štimlje, Organizacija Polis, 2017
4. Plan urbane mobilnosti za opštinu Štimlje 2016-2020
5. Opštinski akcioni plan za energetske efikasnost (OAPEE) 2019-2021, opština Štimlje
6. Plan investicija javnih otvorenih prostora u opštini Štimlje 2016-2021
7. Plan upravljanja otpadom, opština Štimlje 2016-2021
8. Plan održavanja javnih prostora u opštini Štimlje
9. Urbanistički regulatorni plan opštine Štimlje
10. Opštinski razvojni plan opštine Štimlje 2010 - 2020
11. Projekat razvoja kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha u Republici Kosovo, MSPP / JICA
12. Šume za asfalt, Kosovski demokratski institut (KDI) 2020
13. Godišnji izveštaj o kvalitetu vode za piće na Kosovu 2017, NIPH
14. Izveštaj o stanju životne sredine 2017, KEPA
15. Izveštaj o učinku RVC-2018, ARRU
16. Izveštaj o stanju komunalnog otpada 2019, KEPA
17. Izveštaj o stanju voda 2015, KEPA
18. Popis stanovništva 2011, ASK
19. Popis poljoprivrede 2014, ASK
20. Uredba o upravljanju otpadom na teritoriji opštine Štimlje, 2018
21. Sektor drvne biomase na Kosovu, Integrisani pregled potražnje i ponude za drvom kao gorivom, FAO 2015.
22. Strategija lokalnog ekonomskog razvoja opštine Štimlje 2019-2022
23. Strategija razvoja ruralnog turizma u opštini Štimlje 2015-2019
24. Studija zagađenja poljoprivrednog zemljišta (SNTB) na Kosovu, MSPP / GIZ 2015
25. Odluka Skupštine opštine Štimlje, broj 01-060 / 01-663, od 01.03.2018, o određivanju lokacije za inertni otpad
26. Procena, Stanovništvo Kosova, ASK 2019.

**PREDSEDAVAJUĆI SKUPŠTINE
MEDINA BRAHAJ**